דרייצעהנטער יאהרגאנג.

№ 37 Należytość pocztowa opłacona ryczałtem. • פרייז 20 גראשען. • „CZENSTOCHOWER CAJTUNG".

טשענסטאכאווער צ[…]ג

Bibljot. Jagiellońska
Kraków
św. Anny 19

CZĘSTOCHOWA, ALEJA 6. TELEFON 201.

פרייטאג פ' וילך ה' תשרי תרצ"ה. | ליכט-צינדען 5.40 | Piątek 4 14 września 1934

יום-טוב-מאכלים
געראטען אויסגעצייכענט גוט
ווען זיי ווערען געמאכט אויף פרישער „מנורה"

אלע געקאכטע און געבאקענע מאכלים וועלען אייך אום יו"ט דאפעלט גוט שמעקען. ווען איהר וועט נוצען די פרישע כשר-מארגארינע „מנורה" אלס חלוק צו אלע אנדערע שלעכטע פעטען איז די כשר-מארגארין „מנורה" תמיד נור געפאקט אין 1/4 ק"ג פעקלעך. אין קיין שום שטוב טאר ניט פעהלען!

כשר **MENORA** MARGARYNA

אכטונג וויעלון און אומגעגענד!
זשאַרובקעס, פיליפס', העליאָס', טאַנטריס'
צו זעהר ביליגע פרייזען זעמטליכע צודאטען צו עלעקטרי און באַ-טעריעס צו עלעקטרישע לעמפלען. פערשידענע ביזשו-טעריעס, בעשטעק, לייכטערס, בעכער אין גרויסען אויסוואהל.
רעיעלע בעדינונג מיט גאראנטי-האכטונג.
מיר ווינשען דער קונדשאפט, עלטערן, פריינד און בעקאנטע
א גמר חתימה טובה
משה פערעצאָוויטש און פרוי
וויעלון, אווגוסטיאנסקא 5.
מתנות פאַר חתן כלה! — ברילען לויט רעצעפט?

הורט! די לאנגיעהריגע פירמע דעטייל!
שאַרף און וולאָדאָווסקי
נייער מאַרק 15 עגז. נאָך פאר'ן ק'יעג
בעזיצט אויף לאגער און קאָמיסיאָן
ארץ-ישראל-אתרוגים
פארגא און באמארא-אתרוגים
וויאויך **לולבים** און **הדסים**.
רעיעלע בעהאנדלונג. גוטע בעדינונג.

אכטונג יודען!

אויף די קומענדיגע ימים-נוראים פערזאָרגט אייך מיט ברילען און בינאָקלען וואָס אין דער איינציגער יודישער אָפטישער פירמע, וואו איך עמפ-פעהל א גרויסען אויסוואהל די מאָדערנסטע פאסונגען מיט די בעסטע גלעזער, פאַכמעניש אויסגעפיהרט, פונקטליך ווי די רעצעפטען פון די ה"ה אקולי[…] ווי אויך זעלבסטליכע רעפע-ראַטורען צו זעהר נידריגע פרייזען.
ביטע זיך צו ערקונדיגען.
Optyk Medical Z. ERNER
2-ga Aleja № 31.

פאַרבעריי און כעמישע וועשעריי
„BENETA"
בערעק יאָסעלעוויטש № 11
(געגענאיבער דעם געוועלב פון דער קאפעלושאַרניע)
אונטער דער ליטונג פון אַן'אבסאָלווענט פון דער כעמישער אינדוסטריע-שולע אין ווארשא.
100 פראָצ. גאַראַנטיע פאַר גוטער אויספיהרונג.

ארץ-ישראל ווי אויך קאָרפירער
אתרוגים מובחרים
אויך לולבים און הדסים
הורט און דעטייל צו בעקומען אין דער לאַנגיעה-ריגער פירמע **געברידער פשעראָווסקי**
וואַרשאווער 21.

דעם חבר **וואָלף שמידט**
אין זיין גרויסען צער
מיין טיפסטען מיטגעפיהל.
ש. פראַנק.

די וועלט-בארימטסטע דאקטוירים האבן פעסטגע-שטעלט, אז 75% קראנקהייטן אנטשטייען צוליב אבסטרוקציע.
א קראנקער מאגן איז די היכטיקסטע סיבה פון אנטשטיין פון קראנקהייטן, — פאראומרייניקט דאס בלוט און שאפט א שלעכטע שטאף-ווערקסלונג.
ZIOŁA Z GÓR HARCU
D-ra LAUERA
זיי עס האבן פעסטגעשטעלט די גרעסטע דאק-טוירים. זענען אן אידעאל מיטל פאר געזונט מאכן דעם מאגן, באזייטיקן אבסטרוקציע. זענען א לייכט ווירקנדיקער-מיטל. פארלייכטערן די אויפגאבע פון די פארדייאונג-ארגאנען, פארשטארקן דעם ארגאניזם און וועקן דעם אפעטיט.
ZIOŁA Z GÓR HARCU D-ra LAUERA באזייטיקן די ליידן פון לעבער, נירן, גאלשטיינער. העמארידן-ליידן, רעומאטיזם, און ארטעריעס.
די פרייז פון א שאכטעל 1.50 זל.;
א דאפעלט-שאכטעל 2.50 זל.
צו בעקומען אין אפטייקן און אפטייק-סקלאדן.

א גוט יאָהר!
אַלע מיינע געעהרטע יודישע בעזוכער פון טשענסטאָכאָוו און אומגעגענד ווינש איך צו זייער נייעם יאָהר פיעל גליק און צופרידענהייט.
אלס צייכען פון אכטונג בעשטים איך צו דער דיספאָזיציע פון רעד. ה' ב. באָטשאַן 250 זל.
A. GOLDBERG
wł. Kina „Luna".

א גמר חתימה טובה
ווינשט איהרע קרובים, פריינד, בעקאנטע און דער ג' קונדשאפט
די פאַרבעריי און כעמישע וועשעריי
„BENETA", Berka Joselewicza № 11.

אתרוגים, לולבים הדסים
הורט צו ביליגע פרייזען **דעטייל**
צו בעקומען אין דער לאנגיעהריגער פירמע
J. CZARNOCHA, SOSNOWIEC
Bazar Centralny, Modrzejowska 20. Telefon 4-27.

בעקאַנטמאַכונג.
דעם 1 שערפיען ד. י. איז געעפענט געוואָרען
א הורט-סקלאַד פון טאַפעטען
פאַרבען און אלערליי מאַלער-אַרטיקלען א. ד. פ.
S. GOSTYŃSKI
Częstochowa, **Piłsudskiego 29,** tel. 10-45
און עמפפעהלט אַלע סחורות
צו געניוע פאַבריקס פרייזען.

בעקאַנטמאַכונג.
איך מאַך בעקאַנט די ג. קליענטען, אַז פון זונטאַג, דעם 9 ווזשעשען ד. י. איז געעפענט געוואָרען
אַ דאַמען-היטען-מאַגאַזין
„יאַדוויגאַ" 2-טע אַלעע 30, אין הויף. א. ד. פ.
איך עמפפעהל זיך דער ג. קונדשאַפט מיט די נייעסטע מאָדעלען און צו זעהר צוגענגליכע פרייזען.
מיט אכטונג ל. גאַנשעראָוויטש, אַלעע 30

מיר מאַכען בעקאַנט די ג' הויז-ווירטינס און ה"ה סוחרים, אז אין טשענ-סטאָכאָוו אויף **ווילסאָנאַ נר. 34 וואוינונג 7**
„CZYSTOŚĆ"
איז געעפענט געוואָרען אַ מאָדערנער אַנשטאַלט צו פוצען שויפענסטערס און שויבען אין געשעפטען און וואוינונגען א. ד. פ.
וועלכעס עמפפעהלט זיך צו פוצען שויפענסטער, שויבען, פענסטערס, שפיגלען, ווירקעווען, פראַטערירען, ציקלינירען, וואַשען, אַבריייניגען פון שטויב וואוינונגען און אַלעראַרט לאָקאַלען.
פאַכמענישע אויספיהרונג. — נידריגע פרייזען.

Pierwszorzędna Pracownia Kuśnierska
S. A. BIRNBAUM
I-sza Aleja № 3, w podwórzu
przyjmuje na nadchodzący sezon
wszelkie roboty kuśnierskie
po cenach zniżonych.
S. A. Birnbaum, Aleja № 3.

SZKOŁA KOEDUKACYJNA i PRZEDSZKOLE
z prawami szkół państwowych
ZOFJI WAJNSZTOKÓWNY
w Częstochowie, Aleja 20, telef. 10-78.
zawiadamia, że egzaminy do wszystkich klas systemem lekcyjnym trwają. — Lokal szkolny znacznie rozszerzony. — Przedszkole przeniesione do nowego lokalu. — Podczas pogód lekcje w ogródku szkolnym. — Do przedszkola przyjmuje się dzieci od lat 3-ch. — Kancelarja czynna codziennie od 11—13 i 16—18.
UWAGA: Dla niezamożnych ULGI w OPŁACIE CZESNEGO.

די ערשטע יודישע כעמישע פראלניע און פאַרבעריי
„KRYSZTAŁ", Berka Joselewicza 2
עקזיסטירט פון יאָהר 1924
עמפפעהלט זיך די ג' קליענטעלע מיט איהר ווייטערדיגען צוטרוי.
נעמט אָן כעמיש צו רייניגען און צו פאַרבען אַלערליי קליידונג: **פאַלטאָס, אַנצוגער, קאָסטיומען, קינדער-גאַרדעראָבע, פוטער צו וואַשען** און **גאַרדינען** צו וואַשען מיט שפאנען, ווי אויך **צו פאַרבען לעדערנע קורטקעס, פלעקען אַרויס-נעמען אָהן וואַשען.** נעמט אויך אָן אַלערליי **וועש צו וואַשען,** פאַר א **קראַגען** מיט א וויענער האַף-גלאַנץ אין אונזער פראַלניע נור **14 גראָשען, א העמד 50 גראָשען.**
די געעהרטע קונדשאַפט, וועלכע איז ביז איצט פון אונזער ארבייט צופרידען, וועט אונז ווייטער איהר צוטרוי שענקען.
מיט אַכטונג פירמע
„קרישטאַל", ב. יאָסעלעוויטשאַ 2, אין הויף.

מיר נעמען אַנטייל אין צער פון אונזער פריינד **שבתי האַסקלאָוויטש**
און פאַמיליע צוליעב'ן טויט פון זייער מוטער
רויזע נ"ע
און דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל.
אברהם וואַסערמאַן און פרוי, דוד וולאָדאָווסקי,
זלמן גרינבוים, שמואל פראַנק.

Zatwierdzone przez Ministerstwo W. R. i O. P. za № 2090/218
Roczne kursy handlowe i półroczne buchalteryjne
z uwzględnieniem nauki o skarbowości pod kierown. **R. GERMAN-SZUMACHEROWEJ** rozpoczęły na rok szkolny 1934-35 przyjmowanie zapisów kandydatów (ek).
Kończącym wydaje się świadectwa.
Słuchaczom po ukończeniu Kursów z wynikiem dobrym zapewnia się praktykę. KANCELARJA: ul. DĄBROWSKIEGO № 11 mieszk. 5, front, II-gie piętro, telef. 22-75.
SŁUCHACZOM PRZYSŁUGUJĄ ZNIŻKI KOLEJOWE.
Tamże I-sza szkoła pisania na maszynach.

ב. וויינבערג.

דער איינציגער אויסוועג אין די ימי-תשובה.

„שלום, שלום לרחוק ולקרוב אמר ה׳ ורפאתיו".

היינט אין די ימי תשובה, בעת עס איז די צייט פון חשבון-הנפש פאַר יעדען יוד; בעת דער יוד איז נאָהנט צו זיין גאָט, דער אלקי ישראל, וואס האט גערעדט מיט די נביאים, דער מלא רחמים, וואס זאָרגט פאַר יעדען מענש, פאַר יעדען פאָלק, דער גאָט, וואס האט אַזוי ליעב זיין פאָלק ישראל און די גאנצע וועלט איז פיי איהם כחומר ביד היוצר...

דאמאלס ווערט פול דאס יודישע האַרץ, עס ווילט זיך דערהויבען, עס ציהט, עס נאָגט, די אויגען גיסען טרעהרען. עס ווילט זיך עפּיס אויסבעטען, עפּיס אזאַ געבעט: וואס זאָל אויסדריקען אין קורצע ווערטער, אַ ישועה פאַר די אומגליקליכע יודישע אומה, וואס האט געליטען און ליידעט אָהן אויפהער.

דאס האַרץ איז אָבער אַזוי פול, אַז עס קאָן זיך גאָר קיין פאַסענדע ווערטער נישט געפינען.

וואו מען קוקט, זענען ליידער נאָך אַלץ די יודישע האָריזאָנטען אין נעפּעל פערהילט. ווילענדיג-נישט-ווילענדיג, רייסט זיך אַרויס אַ פּראָטעסט-שטימע פונ׳ם יוד׳ס האַרץ, וואס זאָגט: רבונו של עולם! נאָך אַזוי פיעל געהן אין פייער און אין וואַסער אויף קידוש השם, נאָך אַזוי פיעל ליידען אַלערליי עינויים און יסורים, אַלץ צוליעב דעם נאָמען יוד און אַלץ איז מען נאָך זינדיג?

דאס האַרץ ווערט צושפּרינגען, עס רייסט זיך אַרויס, די אָקסלען ציטערען, דאס פּנים איז בעגאָסען מיט טרעהרען...

דער נביא שרייט אויס: „כי כשלת בעוניך", די עבירות שבין אדם למקום קענען פערריכט ווערען דורך תשובה-טהון, דאַגעגען אבער די חטאים שבין אדם לחברו, האבען קיין שום תקנה נישט, כל זמן דער מענש אַליין בעט נישט איבער זיין בעליידיגטען פריינד — איז דוכט זיך שוין די פּאַסיגסטע צייט, אַז אונזערע היעגע פערשידענע פּאַרטיי-פיהרער זאָלען זיך שוין סוף-כל-סוף קלאַפּען דעם אמת׳ן „על חטא" און דערלאַנגען אַ יד-שלום איינער דעם צווייטען, בעהאַנדלען די אינטערעסען פון דער היעגער יודישער בעפעלקערונג זאַכליך, לאָגיש און רוהיג, אָהן אייגענע פּנויות, אָהן פערביסענקייט און פּאַרטיי-חשבונות, אָהן שום להכעיס געפיהל, נישט נור זאָרגען פאַר זיין ספּפּאַראַטען קיום. אפשר וועלען זיך דאָך געפינען צווישען דער היעגער יודישער בעפעלקערונג מענשען, וואס וועלען ברענגען צו אַ הסכם, כדי צו ראַטעווען דעם כבוד, וואס איז אַזוי צו-שאַנד געוואָרען דורך די אַרומרייסענישען ביז איצט.

פיעל מאָל איז אויף די שפּאַלטען פון דער היעגער פּרעסע בעריהרט געוואָרען די אָנגעווייטאָגטע פראגע וועגען שליסען שלום אין אונזער שטאָדט, צווישען די פערשידענע יודישע פּאַרטייען, ריכטונגען און שאַטירונגען, וועלכע בעקעמפען זיך נעגענזייטיג, מיט די שענדליכסטע זידעל-ווערטער.

ס׳איז אָבער: „שלום, שלום ואין שלום"... צי זענען מיר שוין באמת אַזוי פערטעמפּט, אַז די געזונדע, מענשליכע לאָגיק האט קיין שום שליטה נישט איבער אונז? מוזען מיר דען ווירקליך מיט אַזאַ פערגעניגען איינער דעם צווייטען מבזה-זיין?

קומט מען אַמאָל מיט אַ פּראָיעקט וועגען שלום-שליסען, ווערט מען פּשוט אויסגעלאַכט און אָבגעשפּעט פון אַלע זייטען.

אויב אונזערע מנהיגים הערען זיך נישט צו צו דער שטים פון זייער געוויסען — איז עס נאָך אין אַ געוויסען זין צו פערשטעהן. וואו זענען אבער די ברייטע יודישע מאסען אין אונזער שטאָדט, פאַרוואס רעאַגירען זיי נישט אויף די פערשידענע וויסטע מחלוקת׳ן וועלכע ברענגען אונז קיין שום נוצען נישט און פערשאַפען אונז גרויס אום-כבוד.

איך וויל דאָ נישט בעהויפּטען, אַז די מאַסע איז אונבעוואוסטזיניג. ניין — דאס איז נאָר אַ פּוסטע פראַזע.

די יודישע פּרעסע, אפילו ווי טענדענציעז און פּאַרטייאיש זי זאָל נישט זיין, דאַרף, לויט מיין מיינונג איינאָרדנען אַן׳אַנקעטע, וואו יעדער פּשוט׳ער יוד זאָל האבען די מעגליכקייט אַרויסצוזאָגען זיין מיינונג און רעאַגירען ווי געהעריג אויף די פערשידענע אַרומרייסענישען, וואס געוויסע עלעמענטען רופען אַרויס אין אונזער געזעלשאַפטליך לעבען, אָהן אונטערשיד צו וואָסערע פּאַרטיי זיי געהערען.

איך האַלט, אַז דאס וואָלט געוועזן דער בעסטער בית-דין, וואו יעדע זינלאָזע מחלוקה וואלט געסטעמפּעלט געוואָרען מיט דער גרעסטער האַרבקייט. אונזערע מנהיגים וואלטען געוואוסט, אַז עס איז דאָ אַן׳אויג, וועלכעס זעהט אַלץ און פערצייכנט ווי אַמשאַרפסטען כל׳ערליי בעגאַנגענע עוולות און פעהלערן.

נאָך אַ קלייניגקייט.

ס׳וואָלט ווינשענסווערט געוועזן, אַז עס זאָל אונטערגענומען ווערען די איניציאַטיווע צו שאַפען אַ מין בוררים-קאָמיטעט פון אונפּאַרטייאישע יודען, אָנגעזעהענע בעלי-בתים אין אונזער שטאָדט, וועלכע זאָלען בעטראַכטען יעדע מחלוקה, וואס ברעכט אויס צווישען די ריכטונגען — בפרט בין איך דאָ אויסען די קהלה — און זיי זאָלען אַרויסטראָגען אין דער הינזיכט זייער אורטייל.

אפילו די יודישע פּרעסע גופא אין אונזער שטאָדט דאַרף שטעהן אונטער׳ן איינפלוס פונ׳ם דאָזיגען קאָמיטעט. קיינער וועט דאָך נישט חושד זיין דעם דאָזיגען בוררים-קאָמיטעט, אַז ער איז איינזייטיג פּאַרטייאיש, וואָרום ער וועט אויסגעוועהלט ווערען דורך אַלע יודישע בירגערליכע ריכטונגען אין אונזער שטאָדט.

ס׳וואָלט דאַן אַ סוף גענומען צו די וויסטע מחלוקת׳ן, הן אין דער קהלה, הן אין אונזער געזעלשאַפטליך לעבען בכלל. לויט מיין מיינונג, איז קיין אַנדערער וועג צום שלום אין אונזער שטאָדט נישטאָ, נור מיין דערמאָנטער פּראָיעקט שטעלט מיט זיך פאַר איין-און-איינציגען אויסוועג.

כ׳ווייס מ׳וועט מיר פאָרוואַרפען, אַז איך בין נאַאיוו, כ׳שעהם זיך אבער גאָרנישט דערמיט. „מוטב שאהיה שוטה כל ימי ולא אהיה רשע אפילו שעה אחת".

ס׳איז שוין די העכסטע צייט, אַז ס׳זאָלען אונטערגענומען ווערען די נעהעריגע שריט אין דער דאָזיגער ריכטונג.

פ. בלומענקראַנץ.

א גנבעט פון א וויטיגען.

(פראַגמענט פון אַ רעליגיעז ליד אין פּראָזע).

האר פון דער וועלט! אין מיין עלענדקייט, הילפסלאָזיגקייט און פער-יתומ׳קייט זענען מיינע אויגען געוואָנדען נור צו דיר, אַלמעכטיגער; איז מיין איך אין אַ פלאַמענדיגען בעגער צו דערנענטערען זיך צו דיר און מיינע ליפּען שעפּטשען ווידוי׳דיג פאַר דיר, פאָטער פון אַלע עלענדע!

טאטע פאָטער! צי בין איך דען ביכולת צו דערצעהלען דיר וועגען מיינע כף-הקלע׳דיגע יסורים?! איך דרעה זיך אָרום אויף דעם עולם התוהו, צוקוקענדיג צום שדים-טאַנץ פון די חונפים און שקרנים, פון די פּאַיאַצען און שפלים, און איך פיהל מיך אַזוי פרעמד, איבעריג און אויסגעשפּיגען, ווי אַן׳אָרימאַן בעת אַ טובה-וויזיט ביי זיין רייכען קרוב, ווי אַן׳אַגעריסען עלענד קינד פּסח אין שוהל צווישען אַנדערע אויסגעפּוצטע און בעשיינטע!

טאָטע אין הימעל! אין מינוטען פון יאוש, ווען דאס איינזאַמקייט פרעסט מיך און איך פיעל קלאָרער ווי תמיד מיט מיינע אַלע רמ״ח אברים אין וואָס פאַר אַ ים פון צביעות איך טרינק, נעמט מיך אָרום אַ ברענענדיגער בענעהר צוצולויפען צו די הונדערטער, טויזענטער פערשוויצטע, פערשמייעטע, רודף-כבודיגע ברואים און: אריינשרייען אין זייערע פרצופים:

— אינטעליגענטען, רבי-פאַהרער, כלומרשטע צרות-פערלייכטערער, צי איז נישט איין טרער פון אַ פערצער׳טער אלמנה וויכטיגער פון אייערע רעדערייען? צי איז נישט אַ הונגער-קרעכץ פון אַ קינד ביליגער פון אייער פּאָליטיקאַנישער יראת-שמים׳דיגקייט?

כ׳וואָלט עס גערן געטהון, טאטע מיינער, אבער די אַלע פערזאָרגער וואָלטען דאָך מיך פערשריען און דיין נאָמען נאָך מעהר מחלל געוועזן.

רבון-עולמים! אַרומגערינגעלט פון אַלע אָפענע און פערבעהאַלטענע טמאה׳דיגקייטען שטרעב איך נישט מסיח דעת צו זיין פון דיר, און תמיד: סיי אין די לאַנגע פערוויינטע ווינטער-נעכט, בעת אַלץ איז איינגעטהון אין כל-ערליי געמייגהייטען און פיי אין די קורצע תאוה׳דיגע זומער-נעכט, ווען אַלץ זוכט שכחה און אויסגעלאַסענהייטען — וואַכט מיין פערבענקט האַרץ און בעט צו דיר, אַ געבעט אָהן ווערטער, אַ געבעט פון אַן׳אויסגעשפּיגענעם און נישט-פעהיגען מיטצולויפען אין קאַראַהאַד פון עפּוש׳דיגען מוסר-זאָגעריי, פערצבועות׳דיגען נעזעלשאַפטליכקייט און פון לאַנגווייליגקייט פערמחיה׳דיגער צדקה-קלאַפּעריי...

און בעהאַלטען מיט מיינע פיין, פערבאָרגען מיט מיין צער פון מענשליכען אייפעריגען אויג, קום איך צו דיר, טאטע-פאָטער, ווי אַן׳אָבגעשמיסען קינד צו זיין מוטער, וואָס העשענדיג בעהאַלט עס די פערוויינטע אויגען אין דער מוטער-שויס... איך קום צו דיר און מיט כליון-נפש בעגער איך דיין הילף פאַר מיר אַלס באַ-לטהר, אום כ׳זאָל זיין ביכולת בייצושטעהן די לויערדיגע זינדקייט פונ׳ם מערת-הפריצים.

אַרומדרעהענדיג זיך ווי אַ שאָטען צווישען שפל׳דיגע ברואים, פויזענדיגע עבדים, גייציגע כבוד-כאַפּער און האַטענטישע בעלי-מוסר — פיהל איך זיך אַזוי נישט דאַאידיג, אַזוי נישט לעבענס פעהיג ווי אַ נישט-אויסגעטראָגען קינד.

מיין תפילה איז דעריבער געוואָנדען צו דיר:

נעם מיך אַרונטער, פאָטער מיינער, אונטער דיינע פליגעל, בעשיץ מיך פון דער אַרומיגער טמאה און זיי מיר מסייע צו דערהאַלטען אין מיר בטהרה דעם צלם-אלקים אויף דעם נסיונות׳דיגען און מיט זיפּד לויערענדיגען עמק-הבכה...

אַכטונג הויזווירטינס!

אויף די קומענדע ימים טובים בענוצט צום באַקען נור די זייט 50 יאָהר אויספּרובירטע און בעקאַנטע

פּראָשקעס צום באַקען פון דר. עטקער

BACKIN **CUKIER WANILJOWY**

ווי אויך אונזערע בעקאַנטע אייל׳ען צום באַקען:

OLEJEK CYTRYNOWY, OLEJEK MIGDAŁOWY, OLEJEK WANILJOWY, OLEJEK RUMOWY, OLEJEK POMARAŃCZOWY

גלייכצייטיג בעמערקען מיר, דאס אין דער לעצטער צייט ווערען ווידער פערקויפט פּראשקעס צום באַקען, וואס זענען זעהר עהנליך צו אונזער פּאַקונג.

מיר וואָרנען דעריבער די הויזווירטינס גוט אַכטונג צו געבען ביים איינקויפען אונזערע אַרטיקלען, אַז אויף די פּראָשקעס זאָל זיין דער „העלקאָפּ"

און די אויפשריפט ד״ר א. עטקער. דאַן קאָנט איהר זיכער זיין, אַז דאס געבעקס וועט אייך געראָטען און ר׳וועט נישט האבען קיין פערשטערטען יום טוב.

מיט אכטונג **DR. A. OETKER.**

ראש-השנה׳דיגע פלאָטקעס.

עס איז אפילו שלא כדרך הטבע זיך צו פערנעמען אין די עשרת ימי תשובה מיט פלאָטקעס, כאָטש מען איז אַ צייטונגס-שרייבער, ווצמענס גאַנצע חיות זענען דאָך פלאָטקעס, רכילות און נאָך אַזעלכע שווינערייען; פּאַרט אבער, אַז עס קומען די מורא׳דיגע טעג זענען אפילו לצים אַביסעל ערנסט און פעליעטאָניסטען הויבען אָן שרייבען האַרצרייסענדע אַרטיקלען וועגען תשובה און שלום.

איך קאָן אבער נישט אָבלייגען דאס ביסעל פלאָטקעס אויף נאָך יום-כפור, ווייל זיי זענען פאָרגעקומען אין ראש-השנה און שפּעטער וועלען זיי נישט זיין אַקטועל. דעריבער וועל איך משנה זיין דעם סדר און וועל וועגען אָט די דאָזיגע פלאָטקעס יאָ אָנשרייבען עטליכע שורות.

מען שמועסט, אַז נישט קוקענדיג דערויף, וואס די צוויי טעג ראש השנה זענען געווען הערליכע, זוניגע, זענען די שוהלען און מנינים געווען איבערפילט פון מתפללים און אפילו די שטענדיגע „בעזבאָזשניקעס", וועלכע האַלטען פאַר זייער חוב, פאַר יעדע ימים-נוראים אויפצושרייבען די בעקאַנטע ווערטער: „רעליגיע איז אָפּיום פאַר׳ן פאָלק", האבען היי-יאָהר דערין פערגעסען, ווייל זיי זענען געווען פערנומען מיט... אַנגרייטען זיך שטעדט אין דער שוהל און יום-טוב זענען זיי ווידער געווען פערנומען מיט׳ן מלך עליון און מיט׳ן לאל עורך דין...

אין דער נייער סינאַגאָגע זענען געשטאַנען 2 בילעטערען און האבען שטאַרק בורק געווען, אַז מען זאָל ווייזען די אמת׳ע בילעטען און היות ווי מען האט אָבגעריסען די בילעטען ביים איינגאַנג, האט מען בעת דער פויזע דערלאַנגט די מתפללים קאָנטראָמאַרקעס, ווי להבדיל אין טעאַטער.

אין אַ שוהל אויף דער טאַרגאָוואַ גאַס איז איינגעלאַדען געוואָרען אַלס בעל מוסף אַ ווינקעל-„שוהט". האבען אבער די מתפללים זיך געבונטעוועט און האבען איהם אַרויסגעשלעפּט אין ראַבינאַט אריין, וואו ער האט געמוזט געבען תקיעת-כף, אַז ער וועט זיך נישט מעהר פערנעמען מיט לינקער שחיטה. ערשט דאמאלס האט ער אַרויסבעקומען אַ היתר צו זיין שליח-צבור פאַר אַן׳עדה יודען.

אין ציוניסטישען מנין, וואס געפינט זיך אין זאַל פון „איראָן" איז ביים בעל מוסף געשטאָרבען ל״ע די מוטער דעם ערשטען טאָג ראש השנה. נאָך אַ שאלה ביים רב איז גע׳פּסק׳נט געוואָרען, אַז דעם ערשטען טאָג מעג ער נאָך דאַווענען. דערפאַר אבער דעם צווייטען טאָג ראש-השנה, אין יום-הקבורה, טאָר ער נישט זיין קיין שליח-צבור. האט מען גענומען זוכען אַ בעל-מוסף און נאָך לאַנגע זוכענישען געמוזט נעמען אַ יוד, וואס דאַווענט ביי די „מזרחי" שחרית און ער האט נעדאַווענט ביי די ציוניסטען מוסף, זענען די ציוניסטען נישט געווען צופרידען, מחמת דעם, ווייל ער האט זיך שוין „אויסגעדאַווענט" ביי די מזרחי, קאָן ער שוין פאַר די ציוניסטען נישט טויגען אַלס בעל-מוסף; זיי ווילען נישט קיין אָבגעדאַווענטען בעל תפלה...

אין דער ערשטער אַלטע—איז געווען רעקלאַמירט—וועט דאָ און דאָ דאַווענען דער בעריהמטער חזן און בעל-תפילה, וועלכער האט זיך קונה שם געווען מיט זיין זיס דאַווענען און מיט אַ 7-יעהריגען סאָליסט׳ל. זענען דאָך אבער יודען עקשנים, לויפען זיי דווקא דאָרט, וואו דער חזן דאַווענט נישט זיס און האט נישט קיין סאָליסטלעך און אויף דעם זיסען חזן זענען נישטאָ קיין מבינים.

דעם היי-יאָהריגען ראש השנה זענען פאָרגעקומען ל״ע דריי לויות. דעם ערשטען טאָג — צוויי און דעם צווייטען טאָג — איין לויה.

שמועסט מען, אַז ביי איין לויה פון אַן׳אַסימילאַטאָרישער פאַמיליע וואס איז פאָרגעקומען דעם ערשטען טאָג, זענען די מלוים געווען זעהר עמפּפינדליך און חס געהאַט אויף זייערע איידעלע פיס, אַזוי, אַז אנשטאָט צו געהן, זענען זיי געפאַהרען מיט שטאָדטישע אויטאָבוסען, טאַקסובקעס און דראָזשקעס און נישט בלויז די הויכוואוילגעבוירענע דאַמען און הערען, גאָר אפילו חסידישע זיהן און טעכטער האבען זיך שוין אויך ביי דער געלעגענהייט מתיר געווען און זענען אַרויסגעפאָהרען אויפ׳ן בית-עולם אין ראש השנה.

די גאַס איז אויפגערעגט און זאָגט, אַז דאס איז אַ פּראָפאַנאַציע און איך האַלט, אַז ס׳איז הפקרות.

דער מאַגיסטראַט האט מסתמא אויך פערגעסען, אַז מאָנטאַג, דעם 10-טען איז ראש השנה און האט איינגעלאַדען אַ גאַנצע רייהע יודישע פלל-טהוער, ווי אויך יודישע שול-טהוער אויף אַ זיצונג וואס האט געדאַרפט פאָרקומען פּונקטליך 10 אַ זייגער אינדערפריה. עס פערשטעהט זיך, אַז די יודען זענען נישט געגאַנגען. דער מאַגיסטראַט, האַלט איך, דאַרף פּאָרט געדענקען, ווען עס פאַלט אויס יודישער ראש-השנה, סיידען זיי וועלען זיך פערטייידיגען, אַז די מלוים פון דער פרוי גראָסמאַן האבען אויך פערגעסען, אַז עס איז ראש השנה...

אין מנין וואַרשאַווער 21, האט דער גבאי ה׳ מ. איינגעלאַדען צו דאַווענען שחריתים דעם בעוואוסטען חזן ה׳ ק. יענער האט זיך צוגעגרייט אַ כאָר, פאַר וועלכען ער האט בעצאָהלט 30 זל. און זיך געשטעלט דאַווענען. און מען מוז מודה זיין, אַז דאס דאַווענען איז געווען ערשטקלאַסיג. צו מנחה האבען עטליכע שוהל-לצים אָנגערעדט דעם גבאי, אַז ער זאָל אָבשיקען דעם קיטעל צום חזן, ד. ה., אַז ער זאָל דעם צווייטען טאָג מעהר נישט קומען דאַווענען, דער גבאי האט זיך געלאָזט אָנרעדען און האט אהיימגעשיקט דעם קיטעל, אַזוי, אַז ה׳ ק. האט פערשטאַנען דעם ווינק און איז אָהין מעהר נישט געקומען. האט מען דאָך אבער געדאַרפט האבען אַ צווייטען בעל-שחרית, דאַווענט דאָרט אפילו איינער, וואס האט שטענדיג געדאַווענט שחריתים, האט ער אבער געוואָרט אויף כבוד, אַז דער גבאי זאָל איהם בעטען. דער גבאי האט אָבער נישט געוואָלט איהם אָבגעבען קיין כבוד און ווען ס׳איז געקומען פאַר „המלך" האט זיך דער גבאי אַרויסגעריקט פון דער שוהל.

דער עולם האט דאַן געשריגען איינער צום צווייטען: נו, נו, אַזוי לאַנג און ברייט, ביז דער בעל-מוסף האט אויסגעשריגען דעם „המלך" און האט געדאַווענט שחרית.

טהוט זיך דאָרט אין דער שוהל אויף טיש און אויף בענק און ווי מ׳שמועסט וועט מען דעם גבאי מאַכען פאַר אויס קנאַקער.

אין דער „פּאַפּיערניע" האט מען פּונקט ווי אין די קאָשאַרען, אויך נישט געוואָלט אָבלאָזען די יודישע בעאַמטע אויף ראש-השנה, כאָטש אין דער פּאַפּיערניע בעשטעהט די „וואָלאַדזע" אויך פון יודען און לאין ברירה האבען די יודישע בעאַמטע אין דער „פּאַפּיערניע" אַליין געמוזט אויספיהרען דעם בראש השנה יכתבון...

ס׳פערשטעהט זיך, אַז אַלץ, וואס איך האב אייך דאָ דערצעהלט איז נישט מעהר ווי פלאָטקעס...

סמאָל

פ. ר. וויעלון.

נאכ'ן ווארשאווער ציוניסטישען צוזאמענפאהר.

דער ווארשאווער צוזאמענפאהר האט זיך געענדיגט אנדערש ווי עס האבען זיך פארגעשטעלט זיינע ארגאנזשירער. אויפטרעטענדיג אונטער דער פירמע פון די אלגעמיינע ציוניסטען, האט דער על-המשמר געמיינט, אז עס וועט זיך איהם איינגעבען צו טוישען די עפענטליכע מיינונג און צו שאפען דעם איינדרוק, אז ער איז דער אלגעמיינער ציוניזם, ווען ער וועט זיך נאך פער-בינדען מיט א טייל ציוניסטען. די קאלקולאנטען פון דעם ווארשאווער צוזאמענפאהר האבען אויסגערעכענט, אז די קראקאווער קאנפערענץ מוז זיך ענדיגען מיט א פיאסקא און דאן וועלען זיי מוזען בלייבען די צוציהונגס-קראפט פאר די נישט-קאנסאלידירטע פראגרע-סיווע. זיי האבען אבער פערזעהען, אז דער אלגעמיינער ציוניזם פערלאנגט אנ'אנדערע פראגראמאטישע און אידע-אישע ארגאניזאציע ווי די, וועלכע זיי שטעלען פאר.

דער אלגעמיינער ציוניזם קאן און וועט זיך דערהאלטען און וועט נאר דאמאלס ווערען שטארק, ווען ער וועט זיין פריי פון יעדער אבהענגיגקייט פון רעכטס און לינקס, ווען ער וועט נישט זיין א „פיסענבענקעלע", נישט פאר מפא"י און נישט פאר'ן רעוויזיאניזם, ווען ער וועט וועלען פערזארגען דעם ציוניזם און נישט זיינע פליגלען, ווען ער וועט זיין די ארגאניזאציע פון דער מלוכה און נישט פון אונטערשטופער פון פראקציעס און פארטייען, און ווייל דער ווארשאווער צוזאמענפאהר האט דאס נישט פערשטאנען, האט ער אין זיינע ערשטע בעראטונגען מיט א בע-שלוס פון 300 געגען 49 נישט געוואלט בעגריסען די קראקאווער קאנפערענץ און דורך דעם געוואלט אויסדריקען, אז ער איגנארירט די וועלט-קאנפע-רענץ פון די אלגעמיינע ציוניסטען.

אבער שוין אין משך פון די בערא-טונגען, ווי עס בעווייזט איין רעזאלו-ציע, וועלכע ער האט אנגענומען, האט זיך ארויסגעוויזען, אז אונטער דעם דרוק פון די פערהעלטנישען און גע-שאפענע טהאט-זאכען, האט זיך אויס-געקרימט די ליניע, וועלכע די ארא-נזשערען פונ'ם ווארשאווער צ. ק. הא-בען אנגעצייכענט אין זייער פלאן פאר דעם צוזאמענפאהר. ווען מען האט גע-לעזען די בעריכטען, וועלכע אפילו דער „היינט" האט געבראכט, האט מען געזעהען, ווי עס פאלען שטיקער פון דעם פלאן, מיט וועלכען דער צ. ק. איז געקומען צום ווארשאווער צו-זאמענפאהר. און ווען אפילו אזא אנגע-זעהענער מיטגליעד פון דער וועלט-עקזעקוטיווע, ווי פראפ. בראדעצקי האט אין זיין רעדע נישט געקאנט אי-בערצייגען די „איינפייטשער" פונ'ם ווארשאווער צוזאמענפאהר און ווען אפילו דעלעגירטע פון צוזאמענפאהר, וועלכע זענען געקומען פון דער וועלט-קאנפע-רענץ האבען זיך אנגעשטויסען אויף ארגומענטען, אז עס איז אויסגעשלא-סען, דאס זייערע בעריכטען וועגען דעם, אז די וועלט - קאנפערענץ האט זיך געענדיגט בשלום און האט געשא-פען א געזונדע פעסט שטעהענדע אר-גאניזאציע, זאלען זיין אמת, האט ערשט דער טעלעגראם פון פראפ. בראַ-דעצקי, וועלכער האט בעשטעטיגט די בעהויפטונג פון די דערמאנטע בעריכ-טען, בעוואויגען די ארגאנזשערען פונ'ם ווארשאווער צוזאמענפאהר, מודה צו זיין, אז אין דער צייט, ווען מען האט אין ווארשא ארויסגעקוקט אויף א פיאסקא פון קראקא, האט דער אלגע-מיינער ציוניזם אין קראקא דערגרייכט א געוואלדיגען נצחון.

נאך דער ענטוישונג האט דער ווער-שאווער צ. ק. געמוזט אין זיין פער-מאנענץ-קאמיסיע מאכען קאנצעסיעס און בערוהיגען זיינע דעלעגירטע, אז ער וויל ווערען א טייל פונ'ם אלגע-מיינעם ציוניסטישען וועלט-פערבאנד.

דער ווארשאווער צ. ק. האט—ווי עס דאכט זיך—אויסגענוצט די געוואלדיגע מיעדקייט פון זיינע דעלעגירטע און האט אין דער לעצטער מינוט נאך דריי נישט געשלאפענע נעכט, דורכפארסירט א רעזאלוציע, אז ער מאכט אבהענגיג זיין אריינטריט אין וועלט-פערבאנד פון די אלגעמיינע ציוניסטען פון אקצעפ-טירען זיין פערלאנג, אז מען וועט אנערקענען דעם „הסתדרות" אלס די איינציגע יודישע געווערקשאפט.

מיר ווילען זיך נישט אריינלאזען אין דיסקוסיעס, צי מיר נויטיגען זיך אין אזא „הסתדרות", ווי מיר האבען איהם היינט. אבער עס פרעגט זיך: צי האבען אלגעמיינע ציוניסטען, אלס וועלכע עס בעטראכט זיך דער ווער-שאווער צ. ק., נישט קיין אנדערע דאגות, ווי צו קלערען, ווי אזוי צו שטארקען דעם איינפלוס פון מפא"י און פון דער „הסתדרות"? צי האבען אל-געמיינע ציוניסטען, הן פון דעם שטאנד-פונקט פון א"י, הן פון דעם ארגאניזא-ציאנעלען שטאנדפונקט, נישט קיין אנ-דערן אינטערעס, ווי צו קלערען, ווי לאזט מען נישט צו דערצו, אז אין דעם „הסתדרות" זאל דער מפא"י נישט פערלירען זיין מאנאפאל.

ווער עס האט נאר אביסעל קריטי-שען חוש מוז זאגען, אז די ארגאנזשע-רען פונ'ם ווארשאווער צוזאמענפאהר האבען מיט דער דאזיגער רעזאלוציע געוואלט אונמעגליך מאכען זייער אריינ-טריט אין וועלט-פערבאנד, ווייל וויל מען שטארקען דעם אלגעמיינעם ציו-ניזם טאר מען נישט קלערען, ווי אזוי שטארקט מען א פליגעל אין דער ציו-ניסטישער בעוועגונג, נאר ווי אזוי מען קען שטארקען די אלגעמיין-ציוניסטישע וועלט-ארגאניזאציע.

דער אלגעמיינער ציוניזם איז אנ-ארגאניזאציע, וועלכע רעפרעזענטירט די גאנצקייט פון די א"י אינטערעסען, וועלכע האט פאר איהרע אויגען איין ציעל, דאס איז דעם גיכען און שנע-לען אויפבוי פון ארץ-ישראל, אנ'אי-בערגעלעגטע און פלאנמעסיגע אויסנו-צונג פון דער גוטער קאניונקטור אין יודישען פאלק פאר א"י, ווי אויך דאס פעראייניגען און זאמלען אלע שאפענ-דע כוחות אין אנ'אויסגעהאלטענעם פאליטישען קאמף פאר אונזערע רעכט אין א"י, דאמאלס מוז ער אויסטיילען דאס, וואס טיילט און צוזאמענפאסען דאס, וואס פעראייניגט.

וועט דער ניי - געוועהלטער צ. ק. וועלען זשאנגלירען מיט דער פינפטער רעזאלוציע וועגען דער הסתדרות, וועט זיך ראשית בעפעסטיגען די מיינונג אין אלע ציוניסטישע רייהען, אז דער צ. ק. איז אייגענטליך נישט מעהר ווי א אונטערשטופער און פוסען-בענקעל פון דעם לינקען פליגעל און שנית, אז ער איז נישט גרייט צו פיהרען אנ'אומאב-הענגיגע ציוניסטישע פאליטיק. דאמאלס וועט דעם וועלט-פערבאנד פון די אל-געמיינע ציוניסטען נישט מעהר איבריג בלייבען ווי צו שאפען א סתם ציוניס-טישע ארגאניזאציע אין קאנגרעס פוי-לען. די לייטונג פונ'ם וועלט-פערבאנד וועט זיך נישט טארען אריינלאזען אין חדשים-לאנגע אונטערהאנדלונגען, ווייל מיר שטעהן פאר א קאנגרעס און מיר מוזען פון דעם גרויסען רעזערוואואר, וואס עס בילדען די יודען אין קאנ-גרעס-פוילען און אויף די קרעסען שע-פען נייע כוחות פאר דעם וועלט-פער-באנד.

מיר זענען נישט אזוי נאאיוו, כדי נישט צו וויסען, אז דער גורל פונ'ם קאנגרעס וועט ענטשידען ווערען אויף דעם שטח פון פוילען. מיר טארען אבער נישט איבערלאזען איין טייל פוילען, וואס זאל נישט אריינגעצויגען ווערען אין וועלט - פערבאנד פון די אלגעמיינע ציוניסטען און זאל נישט מיטבעשטימען דעם גורל פונ'ם קאנגרעס און אלגעמיינעם ציו-ניסטישען זין אין דערמיט מיטהעלפען צום זיעג פונ'ם אלגעמיינעם ציוניזם.

יום=כפור=קראנקהייט.

(ערצעהלונג).

פון ש. רוסיאנאוו.

די חולאת „יום כפור'יטיס" געפינט זיך נישט אין מעדיצינישען ווערטער-בוך, דאך קען איך אייך צושטע-לען גענוג עדות צו שווערען מיט כלי-ערליי שבועות, אז דאס איז איינע פון די סאמע ערנסטע קראנקהייטען אין דער וועלט.

פרובט וועגען דעם ענין א שמועס טהון מיט סיניאר פאסאליא, וועט ער אייך דערצעהלען ווי „יום כפור'יטיס האט איהם געמאכט פאר א שברי-כלי, פאר א צובראכענעם שארבען.

— ווען נישט די דאזיגע קרענק וואלט איך נאך עד היום געקיניגט אין מיין מילאנער אפערא-הויז אין איטא-ליען!

סיניאר פאסאליא איז געווען אנ'-אפערע-דירעקטאר, געהאט זיין אייגע-נעם טעמפעל פון קונסט, וואו ער האט אויפגעפיהרט די בעסטע אפערעס, האט פאסירט, אז איין סעזאן זענען די גע-שעפטען נישט געווען אזוי פויגעלדיג און ער האט זיך געבאדען אין חובות אנשטאט אין ווייך. אבער סיניאר פא-סאליא איז געוואוינט געווארען צו אזעלכע זאכען. איז איין סעזאן געווען א שלעכטער, איז דער צווייטער געווען א גוטער. ער האט ווי עס איז דורכ-געשטופט די צייט. דאסמאל האט ער בעשלאסען אראבצוברענגען א פאר נייע קרעפטען פון א גרעסערער שטאדט.

צווישען די אימפארטירטע טאלענ-טען האט זיך געפינען א נייער שטערן וואס האט ערשט גענומען לייכטען אויף דעם אפערעטישען הימעל: די מאדאם מאריא פישטשעלי. סיניארא פאסאליא האט איהר געוואלדיג אנאנסירט. ער האט פערשפרייט וועגען איהר פיקאנ-טע מעשה'לעך פון איהר פריוואטען לעבען צו רייצען די נייגעריגקייט ביים עולם און דאס האט געווירקט. די בי-לעטען זענען ממש צוכאפט געווארען און סיניאר פאסאליא איז געווען אין זיבעטען הימעל.

— כא! כא! כא! — האט ער זיך געריבען די הענד פאר שמחה — די איינע אייננאהמע וועט זיין גענוג צו דעקען מיינע אלע חובות.

דעם פריהמארגען, ווען די פרימא-דאנע האט געדארפט מאכען איהר ער-שטען אויפטריט אויף דער ביהנע פון זיין טעאטער, איז דער דירעקטאר אוועקגעפאהרען אין איהר האטעל מיט א שעהנעם בוקעט בלומען.

— מאדאם פישטשעלי—האט ער זיך פאר איהר טיעף פערנייגט—אלע בילע-טען צו דער היינטיגער פארשטעלונג זענען אויסגעקויפט. נישט געבליבען קיין איין בילעט אין קאסע, אין טע-אטער וועלען זיין די פני פון שטאדט, די סמעטענע פון דער געזעלשאפט. מען וועט אייך אויפנעמען מיט שטורמישע אוואציעס. איך בין אייך נעקומען גרא-טולירען מיט אייער גרויסען ערפאלג.

אבער די פרימאדאנע האט זיך נאך נישט צוגעהערט צו זיינע רייד. זי איז געשטאנען קאלט און פערגליווערט ווי א סטאטוע.

ווען סיניאר פאסאליא איז איבער-געקומען זיין בעגייסטערונג און געכאפט א קוק אויף מאדאם פישטשעלי'ס אנ-געכמורעטען פנים איז ער געווארען דערשראקען:

— וואס איז געשעהן? זייט איהר פערקיהלט? קראנק?

אבער די פרימאדאנע האט נישט אזוי שנעל געענטפערט אויף זיינע פראגעס.

— מאדאם פישטשעלי—האט זי דער דירעקטאר נישט אבגעלאזט—איך ווער משוגע, מיין מוח שפאלט זיך מיר! זאגט מיר שנעל, וואס ס'איז געשעהן? האט איהר פערלוירען אייער שטים?

— סיניאר פאסאליא, איך האב פאר אייך א טרויעריגע בשורה. איך קען היינט אווענד נישט שפילען.

— פארוואס? — איז דער דירעקטאר צו איהר צוגעשטאנען.

— ווייל היינט אווענד איז יום-כפור.

— דאס אלץ—האט דער דירעקטאר אבגעאטעמט פריי—איך האב געמיינט ווער ווייסט וואס! וועניג יודען שפילען אין מיין טעאטער! און ביז איצט האט זיך נאך קיינער פון זיי נישט אבגע-זאגט פון שפילען יום-כפור. א חוץ דעם האב איך אייער קאנטראקט שווארץ אויף ווייס, אז איהר מוזט שפיעלען סעפטעמבער דעם 18-טען און איך וועל אייך בשום אופן נישט אבלאזען!

— ווען איך האב דעם קאנטראקט אונטערגעשריבען, האב איך נישט גע-וואוסט, אז דער דאטום פאלט אויס יום-כפור, אבער וואס עס זאל נישט זיין, פערזיכער איך אייך נישט צו ברע-כען די שבועה צו מיין גאטזעליגער מא-מע, קיינמאל נישט אויפצוטרעטען אין טעאטער יום-כפור!

א לאנגע, לאנגע צייט האט דער דירעקטאר איינגעטענה'ט מיט דער פרימאדאנע, אבער עס האט גארנישט געהאלפען. ער האט זיך אומזיסט אויס-געגעסען די לונגען, רעדענדיג, מאדאם פישטשעלי איז געבליבען פער'עקשנ'ט.

— די וועלט מעג באדיי אונטערגעהן און איך וועל נישט שפיעלען יום-כפור!

עס האט זיך אנגעהויבען א סדר טעלעגראמעס, טעלעפאנען, שטאפעטען

וואס געהערט, וואס געזעהן.

בין כסה לעשור.

איז נאך ווייניג, וואס זיי האבען אויסגעבעטען אין ראש-השנה, סיי אין דער שוהל, סיי ביים וואסער. זיי זע-נען אלץ נאך נישט זיכער, אז זיי הא-בען בעקומען א גוטען וויראק, באלד אויף צומארגענס שטעהען זיי ווייטער אויף פארטאגס, לויפען אין שוהל אריין צו סליחות און קלאפען זיך על חטא, און אזוי טאג-איין טאג-אויס. זיי גרייטען זיך ערשט צו דעם אמת'ן יום הדין, צום שבת שבתון, יום הכפו-רים, אין וועלכען זיי ווילען זיך אויס-בעטען א גמר חתימה טובה.

מיר יודען זענען א הארט פאלק, מיר פערלאזען זיך נישט אויף קיין נסים. מיר טהוען כל התחבולות, אבי מיר זאלען געווינען דעם פראצעס. ווען מיר האבען שוין מרעיש עולם געווען אין דער שוהל לויפט מען נאך אויף די קברים. אולי וועלען זיי זיך מיהען פאר אונז אין די הימלען.

עס איז א פיין שטיקעל צייט פון ראש השנה ביז יום כפור, עס איז דער מאמענט, ווען אויפ'ן וואג-שאל וועגט דעם מענשענס לעבען. א קלייניגקייט עפיס, דער בין כסה לעשור?

אנ'אויפטהו.

ווי בעוואוסט מעהרען זיך אין אונ-זער שטאדט די ווינקעל-שוחטים ווי שוואמען נאך א רעגען. ווי א שלימזל, וואס קאן נישט קיין קאץ דעם עק פערבינדען, וועלכער איז שוין געווען שדכן, מלמד און גלאט א ליידיגעהער, נעמט ער א חלף און שחט. די אלע יודען, איבערהויפט די פרויען, בעצאה-לען צו עטליכע זלאטעס, אבי זיי זא-לען קאנען געהן די ימים נוראים צום דאווענען און הערען שופר בלאזען, קלאפען זיך על חטא און הארצען פאר די בעגאנגענע זינד, טראכטען אבער נישט, אז דערמיט וואס זיי געהן צו די ווינקעל-שוהטים בעגעהן זיי ערשט דעם אמת'ן חטא.

פערהאנגען אבער א סך יודען, וועל-כע פערטיידיגען זיך, אז היות ווי אין שחט-הייזעל, וועלכעס געפונט זיך העט ווייט דארט אין עק שטאדט, איז ווייט צו געהן, געהען זיי צו א שוחט, וואס איז נעהנטער צו זיי. אט צוליעב דעם טעם, און אויך צוליעב דער בעקוועמ-ליכקייט פון דער יודישער בעפעלקע-רונג, האט די קהלה בעשלאסען איינ-צוארדנען צייטווייליגע שחט-הייזלעך אין א ריי גאסען, ווי למשל, אויף דער בערעק יאסעלעוויטש 11, ווארשאווער 21, אלעע וואלנאשטשי 61 אז"וו.

צי דאס וועט העלפען, אז די יודישע פרויען זאלען לאזען שחט'ן ביי די די קהלה-שוחטים איז נאך א ספק. יעדענפאלס פון דער קהלה'ס זייט איז דאס אנ'אויפטהו.

זיי נוצען אויס די צייט.

די שפילער, וואס געהען איבער די הויפען ארבייטען מעשים, אז זיי זא-לען אויסנעמען ביים עולם און זיי זאלען בעקומען די גראשענס. היות אבער ווי מען געוואוינט זיך צו צו דער מוזיק און וואס אמאל ווערט דער אינטערעס צו זיי שוואכער, נוצען זיי אויס די געלעגענהייט, אז מען זאל זיך אויף זיי אומקוקען.

אזוי למשל געהען ארום אין די ימים-נוראים-צייט די כלי-זמרים און דוקא קריסטען און שפילען טרויריג סענטי-מענטאלע יודישע ליעדער. איין חברה האבען אפילו כל - נדרי אין זייער פראגראם, און ווען זיי קומען אויף א יודישען הויף שפילען זיי כל נדרי. ביי די פרויען בעווייזען זיך טרערען אין די אויגען און זיי ווארפען אראב 5-ערלעך. די כלי-זמרים, זעהענדיג, אז דער נומער פון פראגראם געפעלט, זשאלעווען זיי נישט און האלטען אין איין שפיעלען דעם טראדיציאנעלען יודישען כל נדרי. עס איז נאר א שאד, וואס די צייט איז אזא קורצע און זיי וועלען עס נישט קאנען אויסנוצען אויף א לענגערע צייט.

די „קרולאווא יאדוויגא" איז גע-ווארען פרעזידענטין...

שוין עטליכע הדשים צייט, ווי מען האט מנוחה געהאט פון דער „קרולא-ווא יאדוויגא" און מען האט געקאנט מיינען, אז דער מלאך פאמפ קומט איהר שוין נישט מעהר צו חלום. דער-ווייל אבער, ווי ס'ווייזט אויס, האט איהר דער מלאך געגעבען אורלויב נאר אויף א קורצע צייט און איצט האט ער זיך צו איהר ווייטער גענו-מען, נאר שוין נישט אין דער ראלע פון א קעניגין איבער יהודה וירושלים, נאר אלס פרעזידענטין ז'מיאסטא טשענ-סטאכאווי.

מיט עטליכע טעג צוריק האט די „געוועזענע קעניגין" בעזוכט אונזער רעדאקציע און אונז געמאלדען, אז זי איז געווארען פרעזידענטין איבער טשענסטאכאוו און מען האט איהר בע-שטימט 4 טויזענד זלאטעס א חודש געהאלט. הוות אבער ווי זי איז גע-וואהר געווארען, אז מען האט איהר קאליע געמאכט אין מאגיסטראט מיט'ן אויסצאהלען די פענסיע, לכן, בעט זי אונז, אז מיר זאלען איהר אנ'עצה געבען. דערביי האט זי אונז אנדער-צעהלט וועגען די פלענער, וואס זי האט בדעה אויסצופיהרען, ווי אזוי זי וועט עטליכע ניי-אויסגעוועהלטע ראט-מענער צונעמען זייערע מאנדאטען, ווי אזוי זי וועט די שטאדט איינארד-נען אז"וו.

ווי איהר זעהט, בלייבט אונזער „קרולאווא" נישט היינטערשטעליג, אויב זי קאן זיך נישט דערווייל אוועקזע-צען אויפ'ן כסא המלוכה אין ירושלים, וויל זי ביז דעמאלס דערווייל פערנע-מען זיך מיט'ן פרעזידענטין-שטוהל אין טשענסטאכאוו.

אז שותפות זאל זיין יחלוקו.

צוויי יודען האבען גענומען איין שותפות - צעטעלע צו דער פירטער קלאס. איז ביי זיי אויסגעבראכען א שקלא וטריא, ווער עס זאל האלטען דאס צעטעלע. ווי ס'ווייזט אויס, הא-זיי איינער צום אנדערן נישט געהאט צופיעל צוטרוי. זענען זיי געפאלען אויף א פלאן, דהיינו, זיי האבען צורי-סען דאס צעטעלע אויף צוויי חלקים און זיך געטיילט מיט זיי, כדי ווען זיי וועלען חלילה געווינען, זאל איי-נער אהן אנדערן נישט קאנען נעמען קיין געו"ד. וועלען זיי ווידער פער-שפילען, נו מילא, וועלען זיי וויסען, אז יעדער האט פערשפילט זיין חלק...

הא, אז שותפות זאל זיין דער אמת'-ער שותפות...

זיי זענען ווערט דעם אמת'ן דאנק.

מען מוז ווירקליך בעוואונדערען די איידעלע טהאט פון די אייגענטימער פון קינא „עדען" בנוגע זייער בעצי-הונג צו דער יודישער בעפעלקערונג.

אזוי לאנג ווי זיי האבען דאס קינא, גיבען זיי צוויי מאל אין יאהר, פסח און אויף די ימים נוראים, גרעסערע נדבות פאר דער יודישער בעפעלקע-רונג. ס'זענען אין משך פון דער צייט געווען שוין פאר זיי קריטישע צייטען. פונדעסטוועגען האבען זיי נישט אי-בערגעריסען די טראדיציע. נאר אנ-שטאט, וואס אמאל האבען זיי געגעבען צו 500 זל. און מעהר, גיבען זיי היינט צו 200 זל. אדער מעהר. אבער איג-גאנצען נישט געבען איז ביי זיי נישט-טא.

א דאנק און אנערקענונג קומט אויך דעם אייגענטימער פון גרעסטען היגען קלאנג-קינא, דעם ה' אדאלף גאלד-בערג פאר דער שעהנער נדבה 250 זל.

און דער סוף איז געווען, אז מען האט בעשלאסען ארונטערצונעמען „קארמען" און שטעלען יענעם אוועגד „ריגאלע-טא" מיט דעם נייעם טענאר בראדערא לאקשאנא אין דער הויפט-ראלע.

בראדערא לאקשאנא איז געווען מלא שמחה, ווען מען האט איהם געלאזט וויסען, אז ער וועט היינט אוועגד שפיעלען.

— וואס האט פאסירט מיט מאדאם פישטשעלי?—האט ער געפרעגט דעם דירעקטאר, מעהר פון יוצא וועגען—איז זי קראנק, פערקיהלט ?

— זי איז געזונד ווי א שטיין, נאר זי ליידט נעביך פון „יום-כפוריטיס" — האט זיך דער דירעקטאר נישט געקאנט איינהאלטען צו מאכען א סארקאסטישע בעמערקונג. אבער דאס האט איהם טייער געקאסט, מחמת דער טענאר האט באלד א צאפעל געטהון, ווי א שלאנג וואלט איהם געביסען.

— וואס? היינט איז יום כפור? מיין גאט! ס'איז מיר גאר ארויס פון זינען! כ'האב מורא, סיניאר דירעקטאר, אז איהר וועט מוזען שטעלען אנ'אנדערע אפערע, ווייל אין אונזער משפחה איז פערהאן אנ'אלטע טראדיציע פון כמה יאהרען נישט צו בעשעפטיגען זיך מיט אונזערע פראפעסיעס אין הייליגען יום-כפור,

דער דירעקטאר האט זיך דערפיהלט ווי מען וואלט איהם אבגעגאסען מיט אנ'עמער קאלט וואסער. צו וואס האט ער בעדארפט מאכען די בעמערקונג וועגען „יום כפור'יטיס"? ער האט זיך פריהער געדארפט די צונג אבבייסען! ס'איז שוין אבער געווען צו שפעט צו-ריקצוכאפען. דער טענאר האט זיך בשום אופן נישט געלאזט איבעררעדען צו געהן שפיעלען יענעם אוועגד.

ס'איז איבעראנגייעס פארגעקומען א בעראטונג און נאך א לאנגען ישוב הדעת איז פערבליבען, מען זאל שיקען נאך דעם באס קונינא לעמעלע, וועל-כער האט זיך געהאט בעזעצט אין א ווילע נישט ווייט פון שטאדט, צו אויס-רוהען זיך נאך א לענגערער קראנק-הייט.

„קומט גלייך אין טעאטער"! — האט איהם דער דירעקטאר טעלעפאנירט. און נישט ווארטענדיג אויף אנ'ענטפער גלייך גענומען מאכען די אלע נויטיגע פארברייטונגען צו שטעלען די אפערע „פאוסט" מיט דעם באס פראפאגדא אלס מעפיסטא.

ווען קונינא לעמעלע איז א פאר שעה שפעטער אנגעקומען אין שטאדט, האט ער געפינען אלע ווענד פער-קלעבט מיט זיין בילד אלס מעפיסטא. אונטער יעדען בילד איז געווען גע-דריקט די מעלדונג, אז קונינא לעמעלע טרעט היינט אוועגד אויף אין דער אפערע „פאוסט".

דעם באס איז אבער נישט איינגע-גאנגען דער גאנצער טאראראם, וואס מען מאכט דא וועגען איהם. ער האט געשטאמט פון א דור בעריהמטע חזנים און ער האט זיך נוהג געווען אויסצו-מיידען צו שפיעלען טעאטער יום-כפור.

— אט קומט אונזער מלאך הגואל!

—האט אויסגעשריגען דער דירעקטער דערזעהענדיג זיין באס. ער האט אבער באלד דערזעהן, אז קונינא לע-מעלע איז עפיס אויפגערעגט און דאס הארץ האט איהם געזאגט, אז באלד קומט אן א שווארצער וואלקען. ער האט אויף דעם לאנג נישט געדארפט ווארטען.

— סיניאר פאסאליא! איך בין שוין אין דער טרופע אזוי פיעל יאהרען, האט איהר מיך שוין ווען געזעהען שפי-לען יום כפור?

דער דירעקטאר האט גארנישט גע-האט וואס צו ענטפערען. ער האט בלויז געשמייכעלט. אבער דער באס איז גע-ווארען אויפגערעגט ווי א טיגער, ער האט א קלאפ געטהון מיט דער טהיר און ארויסגעלאפען פון טעאטער, ווי אנ'אבגעבריהטער.

— וואס טהוט מען איצט?—האט זיך דער דירעקטאר געבראכען די הענד— איך האב שוין דאס געלד פון דער פארשטעלונג פערברויכט אויף אבצאה-לען אלטע חובות. וואו וועל איך נע-מען פריש געלד אומצוקעהרען דעם פובליקום? מען וועט דאך מיר דאס טעאטער אויף שטיקלעך צוטראגען! כאטש נעם און שיס זיך ארייין א קויל אין קאפ! מיין גאט! איך ווער משוגע!

— אפשר זאלען מיר לאזען דער מאדאם זטשיקאנדיא שפיעלען „קאר-מען"?—האט זיך אנגערופען איינער פון דירעקטאר'ס עצה געבער—אויף איהר איז נישטא קיין שום חשד, אז זי איז א יודישע. דער צלם אויף איהר האלז וועגט איבער א פוד און זי געהט יע-דען טאג אין קלויסטער.

אבער דער דירעקטאר האט דערפון נישט געוואלט הערען. איהר פרומקייט וואלט איהם נישט געארט, אבער דאס, וואס זי קוויטשעט, ווי א קאץ, האט איהם שוין באלד רואינירט און ער האט איהר נישט געוואלט אנפערטרוי-ען אזא פעראנטווארטליכע ראלע.

עס איז דא ערגיץ וואו א גלייכ-ווערטיל: אז עס רעגענט נישט, רע-גענט נישט, אבער אז עס נעמט רע-גענען, פליסט דאן, ווי פון א צאפען.

דאס האט איצט פאסירט מיט דעם סיניאר פאסאליא, פריהער איז צו איהם צוגעגאנגען דער כאר-דיריגענט פאטשיא יארמולקא און איינגערוימט א סוד, אז ער פיהלט זיך עפיס לא-עליכמ'ריג, וועט איהם דער דירעקטאר היינט איוענר אבלאזען אהיים? דער דירעק-טאר האט איהם גארנישט געענטפערט. א ווילע שפעטער איז צו איהם צוגע-גאנגען דער מוזיק-דירעקטאר קוגעלא טשאלענטא און אנגעוויזען זיין רעכטע האנד:

— איך וועל היינט נישט קענען די-ריגירען דעם ארקעסטער צוליעב מיין רעומאטיזם.

סיניאר פאסאליא האט זיך אויפגע-הויבען פון שטוהל ווי אנ'אבגעבריה-טער.

— וואס איז דאס פאר א פערשווע-רונג? העי, סיניאר צימעסיא—האט ער אויסגעשריגען אויפ'ן קול צום פער-וואלטער—זאגט מיר, געפינט זיך אין אונזער טרופע כאטש איין גוי אויף א רפואה?

— איך ווייס נישט, סיניאר פאסאליא, אויב איהר ווילט, קאן איך עס פאר אייך אויסגעפונען היינט אוועגד אין אונזער סינאגאגע.

— נישט נויטיג—האט איהם דער די-רעקטאר געענטפערט—איך וועל דאס אליין אויסגעפונען.

און דער דירעקטאר פאסאליא האט זיך געווענדעט צום באלעט - מייסטער:

— ווען איהר געהט היינט אין סי-נאגאגע צו כל-נדרי, נעמט מיך מיט, איך געדענק שוין נישט די צייט, ווען איך בין געווען אין א שוהל. עס איז שוין אין דעם פערהאן א שעהנע פאר יאהר, איך בין דאן געווען א משורר ביי מיין טאטען דעם חזן, ווען איך בין אקארשט געווארען בר מצוה.

די שטאדטישע אפערע האט יענעם יום כפור נישט געשפילט.

פ. ב — ז.

די אויפטריטען פון דער יוד. „באנדע". *)

(נאטיצען).

מיר האבען היינט-צו-טאג אין פוילען צוויי עהנליכע קליינקונסט - ביהנעס: „אראראט" און „די יוד. באנדע".

מיר זאגען עהנליכע. נישט האבענ-דיג דערביי די מיינונג אדורכצופיהרען א צד-השוה צווישען די דאזיגע צוויי מיניאטור-טעאטערען, הגם זיי האבען אין אלגעמיין בענוי דיזעלבע ליניע.

דערמאנט האבען מיר נור דא דעם „אראראט" אין שייכות מיט די אויפ-טריטען פון דער „באנדע" צוליעב די אנאלאניעס, וועלכע מאנכע ווילען אדורכ-פיהרען צווישען די צוויי קליינקונסט-ביהנעס, בעמיהענדיג זיך דערביי אונ-טערצושטרייכען דעם פלוס און איבער-וואג פון דער „באנדע" צוליעב איהר אזוי צו זאגען, „גשמיות" צוליעב איהר מעהר „ערדישקייט" הן אין מאטעריאל-אויסוואהל, הן אין דער אויפפיהרונג.

מיר, למשל, פיהלען זיך אגב בע-סער אויף די „אראראט"-פארשטעלונ-גען און דוקא צוליעב דער סובטעלער אויפפאסונג פון די אויפגעפיהרטע שא-פונגען און צוליעב... דער ספעציפיש-יודיש חסידישער בענקשאפט און אוי-סערסט פאלקסטימליכער הארציגקייט פון די „אראראט"-זיילען: שומאכער, דושיגאן און גאלדשטיין. און לאמיר זיך נישט נארען: טאקי צוליעב דער „נישט רעאלקייט" פון די ערשטע „אררא-ראט"-אויפטריטען, האט זיך דאס דא-זיגע טעאטער'ל אזוי קונה שם געווען.

אבער לאמיר לאזען געמאך איצט די דאזיגע פראגע, וועלכע איז אפשר א פרינציפיעלע און איינצייטיג א שטארק סוביעקטיווע און צוגעהן גליי-כער ארומצורעדען, כאטש קורץ, די אויפטריטען פון דער סימפאטישער באנ-דע חברותא.

קודם כל רוקט זיך ארויס אויפ'ן ערשטען ארט די „אלטע" חנה גראס-בערג. מעגליך, אז זי איז טיילמאל אויף דער סצענע עטוואס טריוויאל און שאקירט אביסעל דעם בעסערן טעאטער-בעזוכער מיט איהר איבער-געכאפטער אמאל רוישיגקייט, אבער סוף כל-סוף מוז מען מודה זיין, אז איטליכער פאלט ארונטער אונטער'ן כוח פון איהר אמת'דיגער האפערדינ-קייט, פייערדיגען טעמפעראמענט און נישט-געקינצעלטער לעבענס-לוסטיגקייט. יונגע שוישפילערינס ווערען פערריקט אין א זייט, בעת זי הויבט אן זינגען, טאנצען און רודערן אויף דער סצענע. מען איז איהר פיעל מאל מוחל דעם שארזש, איבערגעטריבענער מארק-יו-דענישער האלטונג צוליעב איהר קרעפ-טיגען טאלאנט און פייער. די יאהרען האבען נישט געלעגט קיין שום חותם אויף איהר. זי איז ווייטער אש-להב'-דיג און קעהרט וועלטען. אזא אקטרי-סע איז בלי ספק א געווינס פאר א רעווי אנסאמבל.

די אנדערע פרויען: לילי ליליאנא און מ. ראפעל זענען שוין שוישפיל-ערינס פון אנ'אנדערן שניט. זיי אפערי-רען שוין מיט אנדערע סצענישע מיט-לען: ווייניגער ברויזענדיגקייט און דא-געגען מעהר „וועלטליכקייט".

לילי ליליאנא איז א פיינע סובטע-לע זינגערין און צייכענט זיך אויס אין שטימונגס - נומערן („ציגיינער" א. א.); מ. ראפעל, וועלכע איז אונז גוט בעקאנט, איז א בעדייטענדער סצע-נישער כוח. זי האט אויך אויסגעפיהרט די ערנסטערע נומערן פון די פראגרא-מען („באהנען", „טעמפא") און דערביי ארויסגעוויזען פיעל פערשטענדניש און בעגאבונג.

פון די מענער, וועלכע זענען אגב סצעניש שוואכער פון די פרויען (להיפך אין „אראראט" האבען זיך ארויסגע-ריקט: קאץ, פעניגשטיין און לעדערמאן.

קאץ איז דער עמוד התוך פון מע-נער-אנסאמבל און אויסגעפולט מיט לעדערמאנ'ען דעם רוב פראגראם. פע-ניגשטיין איז א סיספאטישער זינ-גער און גאר אויסגענומען ביים עולם מיט די פאלקס-לידלען: „סלוצק מיין שטעדטעלע" און „על חטא שחטאנו".

* * *

ווי מיר האבען שוין דערמאנט איז דער מאטעריאל - אויסוואהל פון דער טרופע עפ"י רוב א לייכטער. אקטועלע נומערען, אהן בולט'ער סאציאלער אק-צענטירונג ביי א לגמרי'דיגער אבסט-ראהירונג פון חסידישע נומערען, וועל-כע פערנעמען ביים „אראראט" א חשוב ארט און בעריקזיכטיגונג דאגעגען פון פאלקסטימליכע שאפונגען („עקזאמענס" „א בריעף פון א דינסט", „ספראווע" א. א)

דער גאנצער פראגראם, אנגעפיקע-וועט מיט שפראדעלדיגען הומאר, ווערט דורך די סימפאטישע „באנדע"-לייט אויסגעפיהרט זארגפעלטיג און דער עולם ווילט זיך באמת הארציג, פער-געסענדיג אין אלע צרות צרורות.

בעת מאנכע נומערן קייכט פשוט דער עולם פאר געלעכטער, נישט קיין הוללות - געלעכטער, נור אנ'אינערליך מעומקא-דלבא'דיג לאכען און שוין צו-ליעב דעם איז דער ציעל פון דער „באנדע" א דערגרייכטער און דער שכר—א כשר פערדינטער.

* * *

צום סוף צוליעב מאנגעל אין פלאץ כאטש לעת-עתה עטליכע ווערטער ווע-גען א צווייטען טעאטער-ענין.

מיר איבערצייגען זיך כסדר, אז טשענסטאכאוו פערמאגט א ברייטען טעאטער - עולם, וועלכער איז נישט ביכולת צו געניסען פון אפטע קינסט-לערישע אויפטריטען צוליעב דער לא-קאל-פראגע. און טאקי צוליעב דער דאזיגער שטערונג האבען מיר נישט געזעהען אזאלכע קינסטלער, ווי: זאק, מיכאלעסקא, גאלדינבורג און וועלען אודאי נישט זעהען אזאלכע כוחות, ווי: גראנאך און קאטש.

ס'איז נישט איצט דאס ארט וועגען דעם ענין בריית צו רעדען, אבער איך זאג:

אפשר געפינען זיך דאך עטליכע מענשען, וואס די יודישע קולטור ליגט זיי נאהנט צום הארצען און וועלען בעוויליגען כאטש דערוויל וועגען דעם ענין אדורכשמועסען זיך צ. ב. אויף די שפאלטען פון דער דאזיגער צייטונג. אפשר וועט געפינען ווערען אנ'אויס-וועג די דאזיגע—לויט אונזער מיינונג— ערשטראנגיגע קולטור פראגע צו לע-זען.

ס'איז בעשטימט כדאי א קלער צו טהון.

*) צוליעב טעכנישע סבות קומט די רעצענזיע מיט א פערשפעטיגונג.

וועלכע ער האט געשפענדעט לטובת היגע יודישע וואוילטעטיגע אינסטיטו-ציעס לכבוד די ימים-טובים. אגב איז כדאי צו בעמערקען, אז ה' גאלדבערג וועלכער איז אמאל מיט יאהרען צוריק געווען אייגענטימער פון געוועזענעם קינא „נאווי" און בעזיצט ביים היינ-טיגען טאג חוץ דעם קינא „לונא" נאך צוויי אנדערע גרויסע קינא-טעאטערס אין לאדז און אין לובלין, איז פער-גאנגענעם פרייטאג געקומען נאך טשענ-סטאכאוו, כדי זיך דא אויף שטענדיג צו בעזעצען.

זייער ביישפיעל הויבט אן נאכצו-טהון דער אייגענטימער פון קינא „אט-לאנטיק", וועלכער גיט אויך, אמת, נישט קיין גרויסע סומע, ער פיהלט אבער די פליכט עס צו טהון. אויך ער האט, פערהעלטניסמעסיג לויט זיין יכולת, געשענקט 50 זלאטעס פאר די יודישע אינסטיטוציעס אין אונזער שטאדט.

פערטיג געמאכט אויפ'ן שוועל פון נייעם יאהר.

שוין פון חדשים רעדט מען וועגען דער רעארגאניזאציע פון דער „גמילת-חסדים"-קאסע ביי דער קהלה. דהיינו: אנשטאט, וואס ביז איצט איז זי גע-ווען נאר א צווייג פון דער קהלה און מיט איהר האט פערוואלטעט בלויז די קהלה, זאל זי ווערען א געזעלשאפט-ליכע אינסטיטוציע, מיט מיטגלידער, מיט אנ'אלגעמיינער פערזאמלונג, מיט וואהלען, אזוי ווי עס פיהרט זיך ביי לייטען.

די הכנות צו דעם האבען געדויערט זעהר לאנג. אט האט מען צוטיילט דעקלאראציעס, מען האט געדארפט איינצאהלען 2 גילדען איינשרייב געלד און 50 גראשען פאר א חודש אבצאהל. ס'פערשטעהט זיך, אז קיין סך בעלגים האבען זיך נישט געפונען אויף אזא משא-מתן... פונדעסטוועגען, האבען זיך ביז'ן לעצטען טערמין, וואס ס'איז גע-ווען בעשטימט אויפ'ן 30-טען פאריגען חודש, אנגעזאמעלט אנ'ערך פון 110 דעקלאראציעס, און שטעלט אייך פאר, אז אויף שבת צו-נאכטס, אין דער נאכט פון זכור-ברית, דעם לעצטען אוועגד פון יאהר תרצ"ד איז צונויפגע-רופען געווארען די אלגעמיינע פער-זאמלונג.

בין איך דאך געווען זיכער, אז ס'וועט נישט קומען קיין איין מנין מענ-שען, ווייזט זיך אפער ארויס, אז דער עולם איז געווען ארגאניזירט אויף אזוי ווייט, אז אויף די 110 דעקלא-ראנטען זענען געקומען איבער 80 פערזאן, אזוי אז ביים וועהלען זענען נאך געבליבען עטליכע 70 מאן.

הויפטזעכליך זענען געווען האנד-ווערקער, קלייגהענדלער און „אגודה"-לייט, וועלכע האבען אויסגעוועהלט 6 פערזאן אין דער פערוואלטונג; נאך 4 פערוואלטונגס-מיטגלידער וועט בע-שטימען די קהלה-פערוואלטונג, א קימא לן פון 10 פערוואלטונגס-מיטגלידער, און דער דאזיגער עולם וועט זיך נע-מען צו פיהרען א טעטיגקייט.

דאס אבער, וואס די פערזאמלונג איז פארגעקומען די לעצטע נאכט פון יאהר, מוז זיין אנ'אדוואקאטסקע שטי-קעל, כדי צו בעווייזען, אז דער סיס-טעם פון דעם רעטונגס-קאמיטעט גע-הער נאך צום אלטען יאהר און פון נייעם יאהר אן וועט זיך אנהויבען א נייע ארבייט אויפ'ן געביט פון ארויס-געבען הלואות די געדריקטע ארימע יודישע בעפעלקערונג. אויב אזוי איז איז שוין פערשטענדליך פארוואס די פער-זאמלונג איז פארגעקומען אויפ'ן שוועל פון נייעם יאהר...

וואס זענען מיר שולדיג?

פאר יום טוב האבען אלע צייטונ-גען און מיר בתוכם געשריבען, אז ערב יום טוב, וואס פאלט אויס אום זונטאג, וועלען די שפייז-געוועלבער, ווי אויך די יאטקעס זיין אפען עטליכע שעה, כדי די יודישע בעפעלקערונג זאל זיך קאנען איינקויפען אויף יום טוב.

די דאזיגע נייעס האבען מיר, ווי געוועהנליך געשריבען אויפ'ן סמך פון דער פעראררנונג פון אינערן-מיניסטער-יום, וועלכע זאגט בפירוש, אז די זונטאגס ערב די יודישע ימים-טובים וועלען די געוועלבער מעגען זיין אפען. האבען אונזערע קרעמער און יאטקע-אייגענטימער געעפענט זייערע קראמען און די אנגעגרייטע סחורה געוואלט פערקויפען. באלד זענען אבער אונ-טערגעקומען פאליציאנטען, וועלכע האבען געהייסען פערמאכען די קרא-מען.

די געוועלב - אייגענטימער האבען אויסגעלאזט זייער כעס צו אונז, הלמאי, מיר האבען זיי פערפיהרט. איבערהויפט האבען געהאט פרעטענזיעס די קצבים, ווארום ס'פלייש וועט זיי קאליע ווע-רען. מיר זענען אבער אין דעם גאר-נישט שולדיג, ווייל מיר האבען גע-טהון ס'אונזעריגע. גיכער זענען שולדיג די פארשטעהער פון די סוחרים און קליינהענדלער, וועלכע האבען זיך אפשר געדארפט וועגען דעם משתדל זיין ביים סטאראסטא. שפעטער האט דער קהלה-פרעזעס וועגען דעם אינ-טערוועניערט, אבער עס איז שוין געווען צו-שפעט. מאכען מיר טאקע אויפמערק-זאם, אז אויב דער ערב ראש-השנה איז פערפוטשט געווארען, זאל מען כאטש ראטעווען דעם ערב סכות פון די ערשטע און אויך דעם ערב יום-טוב פון די צווייטע טעג, וועלכע פא-לען אויך אויס אום זונטאג.

ווער ווער, מיר זענען אין דעם בע-שטימט נישט שולדיג.

ס'איז געווען ארדנונג...

איהר ווייסט דאך, אז א יודען קומט אן אלץ שווער, און דער עיקר, אז פאר אלעמען מוז ער בעצאהלען, אפילו ווען ער וויל גאט בעטען. מילא, א גאנץ יאהר גיט זיך דער יוד ווי ס'איז אנ'עצה, אויף די ימים נוראים אבער, ווען דער יוד מוז קומען אין שוהל ארייין, האט מען איהם אין דער האנד און דאמאלס מוז ער בעצאהלען פאר א גאנץ יאהר.

יודען זענען אבער „קאמבינאטארען" און עס טרעפט, אז א סך יודען ווילען אפילו ראש השנה און יום כפור דאווע-נען אומזיסט. און וויפיעל די שוהלען, איבערהויפט די נייע טינאגאגע האט זיך נישט געזאלט האלטען שטרענג, האט מען דאך קאמבינירט, מען האט בשעת'ן דאווענען ארויסגעשיקט בילע-טען איינער דעם אנדערען, אזוי, אז די שוהל איז געווען פול און אין דער קאסע איז געווען א לאך... האבען די גבאים איינגעארדענט א נייעם סיס-טעם בילעטען. דהיינו, זיי האבען ארויסגעגעבען א בילעט מיט קופאנען. אויף יעדער תפילה א בעזונדערער קו-פאן: מעריב ליל ראש-השנה א קופאן, ביי־טאג — א בעזונדערער קופאן, אויפ-דערנאכט א בעזונדערער קופאן, כל-נדרי — ווידער א קופאן, מזכיר אויך קופאן, און אזוי ארום האבען זיי גע-וואלט פערהיטען, אז מען זאל נישט קאנען קאמבינירען מיט די בילעטען, ווארום ביים יעדען איינגאנג אין שוהל האט מען אראבגעריסען, ווי, להבדיל, אין טעאטער דעם קופאן. היינט זיי א בריה און שיק דאמאלס ארויס דעם בילעט פאר דיינס א חבר.

מיינט איהר דאך אוודאי, אז נאכדעם אלעם האט מען נישט קאמביגירט, האט איהר א טעות. אדער מיינט איהר, אז ס'איז געווען מעהר געלד אין דער קא-סע ווי אנ'אנדער יאהר, האט איהר אוודאי א טעות. נאר גארנישט — מעהר ארדנונג ווי אלע יאהר איז שוין גע-ווען.

לויתן.

פלייישיגע און מילכיגע מאכלים
געקאָכטע געפּרעגלטע אָדער געבאַקענע
זענען נאַהרהאַפטיג און אויסגעצייכענט אין געשמאַק אויב מען בענוצט צו זיי:
כשר'ן צערעס
דעם שפּייז-פעטס, וועלכער איז לייכט צו פערדייען.

עכט אין אָריגינעלער פּאַקונג צו 1/2, 1/4, 1/8 קגר. ווי אויף דער צייכנונג. אָן פּאַקונג — נישט עכט.
Ceres כשר

יוסף שאַיאַ, וויעלון.

תפילות.

איך ווייס נישט ווי עס איז ביי אַנדערע אומות העולם, נאר מיר דוכט זיך, דאס קיין שום אומה ולשון האט נישט אַזעלכע טייערע הארציגע און הערליכע תפילות, ווי מיר, יודען, האבען. מען דאַרף נישט ערשט זיין אַ פרומער אָבגעהיטענער יוד, כדי איבערצונעמען זיך מיט'ן אינהאַלט פון די תפילות ביז אין די טיעפעניסען פון דער נשמה און ביז די איידעלסטע און דעליקאַטסטע סטרונעס פון פיהלענדען הארץ. ווער עס האט נאָר אַ שטיקעל פּאָעטישע נשמה, אַ געפיהל פאַר דיכטונג, און ליריק מוז זיך בעגייסטערן און ביז טרעהרען גערירט ווערען פון מאַנכע הארציגע טיעפדרינגענדע יודישע תפילות.

און וועלכע תפילות זענען נאך אַזעלכע הערליכע, זאַנפטיגע, ווי די פון ראש-השנה?

און דוקא די פשוט'ע אוראַלטע תפלות, וועלכע די כנסת הגדולה האט נאָך מסדר געווען און וועלכע זענען אַ צוזאַמענשטעל פון די שענסטע, פערלדיגע פסוקים פון תורה און נביאים, ווירקען פיעל שטאַרקער, ווי די געקינצעלטע, לויט גראַם צוזאַמענגעשטעלטע פיוטים און פזמונים, פערשטעהט זיך מיט'ן אויסנאַהם פון אַזעלכע, ווי „ונתנה תוקף", „אל עורך דין" א. א., וועלכע שטעלען פאַר מיט לעבעדיגע פאַרבען דעם יום הדין אין זיין גאַנצער פורכטבאַרקייט.

און וואונדערשעהן זענען די תפילות פון מוסף, וועלכע זענען איינגעטיילט אין 3 טיילען. די ערשטע טייל — „מלכיות"-שילדערט אין אַ נביאישער שפּראַך די גרויסקייט, מעכטיגקייט און ערהאַבענקייט, די קעניגליכע מאַיעסטעט פון בורא עולם, פון וועלט-האַר, וועלכען אַלע פרואים און מענשען פון דער וועלט וועלען פיהלען און אַנערקענען אַלס דעם איינציגען קעניג און האַר. די צווייטע טייל, די סאַמע האַרציגסטע — „זכרונות" — רעדען וועגען גאַט, וואס שאַפט מיט אַלעם אין דער וועלט, פאר וועמען עס איז נישט פערהאַן קיין שום פערבאַרגעניש, וואס ווייסט אַלץ, פון יעדער מחשבה און טהאַט, פון מיגדעכטען בעשעפעניש ביז גאַנצע מדינות און פעלקער, די בקשה איז, אַז ג' זאָל ספּעציעל בעריקזיכטיגען דאס פאלק ישראל, פאר וועלכען ג' האט בעזונדערע פליכטען, זייענדיג געבינדען מיט אַ בונד און פערשפּרעכונגען. און דאָ קומען די הארצינסטע און געפיהלפולסטע ציטאַטען פון די נביאים, וועלכע רעדען מיט פיעטעט און ליעבע וועגען דעם בונד צווישען גאָט און יודען, וועמען ג' האט געגעבען גוטע פערשפּרעכונגען, טרייסטונגען און צערטליכקייטען, אַז ער וועט שוין זיין גוט צו איהם און וועט איהם שוין מעהר נישט שטראָפען.

אמשטאַרקסטען קומט צום אויסדרוק די חרטה און פאַטערליכע דערבאַרימונג פון ג' צו זיין ליעבען און אויסגעפּיעשטשעטען בן יחיד — דעם פאָלק ישראל און דאס מוטערליכע פול מיט רחמנות און צאַרטקייט אַבווישען אַ טרעהר — אין די ציטאַטען פון: זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך... און: הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכור אזכרינו עוד, על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאום ה'.

דער דריטער טייל—„שופרות"—וועגען דער בעדייטונג פון שופר, וועגען דער גרויסער און איינדרוקספולער ראָל, וואס דער שופר האט געשפּילט ביי פערשידענע געשעהענישען און גרויסע היסטאָרישע מאָמענטען צווישען גאָט און יודען, ווי ביי מתן תורה, ביי אייננעמען אַ לאַנד, אין בית-המקדש און וועגען דער גרויסער ראָל, וואס דער שופר וועט שפּיעלען ביי דער בעפרייאונג פון די יודען און פון דער גאַנצער מענשהייט.

ווען די דאָזיגע ערהאַבענע תפילות ווערען נאך געזאגט דורך אַ חזן, וועלכער גיט אַרויס דעם אינהאַלט פון וואָרט ווי לעבעדיג, ווי אויסגעהעמערט אויף אַ שטיין. ווען די דאָזיגע האַרציגע תפילות קומען נאך אין בעגלייט פון זאַנפטיגע, מיסטישע מעלאָדיעס און ספּעציפישע ראש-השנה נגינות, וועלכע שלאָגען מיט וואונדערליכע סודות'פולע אָפּקלאַנגען פון ווייטע, ווייטע דורות און וועלכע דרינגען אַריין אין הארץ און נשמה—מוז מען פיהלען אַ רעליגיעזען ציטער, ווי די מעלאָדיעס וואָלטען פערטריבען דאס אַלע גשמיות'דיגע, דאס אַלע זינדיגע און זייער אָרט פערנעמען גשמה'דיגע, רוחניות'דיגע, געטליכער אויפשטייג און זעעלישע אויסגעלייטערטקייט.

ערשטע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון דער אָהן-פּראָצענטיגער קאַסע „גמילות-חסדים"

שבת אָוונד איז פאָרגעקומען די ערשטע גרינדונגס פערזאַמלונג פון דער אָהן-פּראָצענטיגער קאַסע גמילות-חסדים.

אזוי ווי די דאָזיגע גמילות חסדים קאַסע האט זיך לעצטענס געפונען אין אַ שווערען מצב, ווי אויך צוליב דעם, וואָס די קאַסעס ווערען לעצטענס רעאָרגאַניזירט אַלס בעזונדערע געזעלשאַפטען, האט דעריבער דער „דזשאָינט" געשאַפען א פּראָוויזאָריום, וועלכע האט געהאַט פאר אַן'אויפגאַבע צו פערוואַנדלען די אַזוי וויכטיגע אינסטיטוציע אין א געזעלשאַפט, וואו די מיטגלידער וועהלען א פערוואַלטונג.

נאָך דעם ווי דער סטאַטוט איז בעשטעטיגט געוואָרען, איז גערופען געוואָרען דאס ערשטע מאָל די אַלגעמיינע מיטגלידער-פערזאַמלונג. עס זענען געקומען 75 פערזאָן.

די פערזאַמלונג עפענט דער פאָרזיצער פון דער צייטווייליגער פערוואַלטונג אַדוו. קאָנאַרסקי. אויף זיין פאָרשלאַג ווערט איינשטימיג געוועהלט אַדוו. ד. מאַרקאָוויטש, וועלכער פערבעט אַלס אַססעסאָרען די ה"ה מ. פאָגעל און ס. מיטלער, אַלס סעקרעטאַר — ה' י. ראָזינער.

נאָכ'ן בעשטעטיגען דעם סדר היום גיט אַדוו. קאָנאַרסקי א בעריכט פון דער טעטיגקייט פון דער צייטווייליגער פערוואַלטונג, וואס האט אַמטירט פון מערץ 1933.

דער טעטיגקייטס בעריכט איז גענומען געוואָרען צו קענטניס. עס ווערט אויך אַקצעפּטירט דער סטאַטוט. דאַן איז פעסטגעשטעלט געוואָרען די הויך פון מיטגלידס בייטראַג אויף 50 גר. א חודש און די מאַקסימאַלע גרויס פון א הלוואה אויף 250 זלאָטעס.

די וואַהלען האבען געגעבען פאָלגענדען רעזולטאַט: אין דער פערוואַלטונג — אַדוו. קאָנאַרסקי, דיר. ז. מאַרקאָוויטש, ח. וועקסלער, מ. פאָגעל, ש. לוריע און אַדאָלף עפּשטיין. אַלס פערטרעטער — א. דזיאַלאָווסקי, י. גאָלדבערג און מ. אַש.

אין דער רעוויזיאָנס-קאָמיסיע — דיר. פּרושיצקי, ס. מיטלער און י. ראָזינער. אַלס פערטרעטער — א. נ. האָראָוויטש און א. עפּשטיין.

די קהלה-פערוואַלטונג דעלעגירט אָין דער פערוואַלטונג 4 דאָזאָרס.

פערבאָט פאַר קהלה-רבנים צו אינטערווענירען וועגען יודישע ענינים אין מיליטער.

זייט יאָהרען בעמיהען זיך איבעראַל די קהלה-רבנים, אַז די בעפעהלען וועגען בעפרייען די יודישע סאָלדאַטען אויף יום-טוב, וועלכע די פערשידענע גאַרניזאָנען בעקומען צוגעשיקט פון דער העכערער מיליטערישער מאַכט, זאָלען אָפּגעהיטען ווערען; אין נויטיגע פאַלען אינטערווענירען אויך די רבנים ביי די העכערע מיליטערישע פאַרשטעהער. אין רעזולטאַט דערפון זענען אַלע יודישע זעלנער פריי אין די ימים טובים.

מיט עטליכע וואָכען צוריק האבען אָבער די קהלה רבנים, ווי אויך די קהלה פערוואַלטונגען אין גאַנץ פוילען בעקומען צוגעשיקט דורך די אָרטיגע סטאַראָסטוועס מעלדונגען, אַז זיי האָבען נישט מעהר קיין רעכט צו אינטערווענירען אין מיליטער בנוגע רעליגיעזע ענינים, ווייל דאס געהערט אויסשליסליך צום מיליטערישען ראַבינאַט.

מעהרערע רבנים, וועלכע פערנעמען זיך שוין מיט די דאָזיגע ענינים א רייה יאָהרען, האבען פערשטאַנען, אַז צוליב'ן דאָזיגען פערבאָט קענען די יודישע סאָלדאַטען אין די שטעדט, וואו ס'זענען נישטאָ קיין מיליטערישע רבנים, ליידען און זיי האבען דעריבער אויפמערקזאַם געמאַכט דעם מיליטערישען ראַבינאַט אויף דער געשאַפענער לאַגע. דער הויפּט מיליטערישער ראַבינאַט האט דערויף געענטפערט, אַז די דאָזיגע ענינים געהערען נאר צו איהם און קיין שום רב האט נישט קיין רעכט זיך דערין צו מישען.

שוין דעם פערגאַנגענעם ראש השנה זענען אין אונזער שטאָדט ענטשטאַנען צוליב דעם געוויסע שוועריגקייטען ביים בעפרייען די יודישע סאָלדאַטען און אויב ס'וועט אין דער דאָזיגער הינזיכט נישט קומען קיין ענדערונג, איז צו ערוואַרטען, אַז די שוועריגקייטען זאָלען זיך איבער'חזר'ן.

ווי מיר דערוויסען זיך, זאָלען אייניגע רבנים אונטערנעמען שריט ביי די געהעריגע אָרגאַנען, אַז בנוגע די שטעדט, אין וועלכע ס'זענען נישט פערהאַן קיין מיליטער-רבנים, זאָל דער דערמאָנטער פערבאָט אָבגעשאַפט ווערען.

אונזערע ג' אַבאָנענטער
פון זייף און צערעס
ווינשען מיר
אַ גוט און פרעהליך יאָהר.
Przemysł Tłuszczowy
SCHICHT-LEVER S. A.
Warszawa

אימפּאָזאַנטע אויפנאַמע פאַר דעם אַהיים-קומענדען מיליטער.

די טשענסטאָכאָווער בעפעלקערונג האט זיך מיטוואָך א גאַנצען טאָג געפונען אונטער'ן איינדרוק פון דעם אימפּאָזאַנטען אַדורכמאַרש פון מיליטער, וועלכעס איז אַהיימגעגאַנגען פון די מאַנעווערס. אין משך פון 3 שעה האָבען מאַרשירט קאָלומנעס מיליטער: פּיעכאָטע, אַרטילעריע, מאַשינען-געוועהר און קאַוואַלעריע. עס האבען פערביימאַרשירט, ווי מען רעכענט, איבער 20.000 סאָלדאַטען. אין דער לופט האָבען געשוועבט דריי פליה-עסקאַדרעס, וואס זענען בעשטאַנען פון 18 אַעראָפּלאַנען. אַלע גאַסען, דורך וועלכע דאס מיליטער איז פערבייגעגאַנגען, זענען געווען אויסגעשטעלט מיט שול-קינדער, וועלכע האבען געמאַכט אויסרופען לכבוד די פערבייגעהענדע זעלנער און זיי בעוואָרפען מיט בלומען.

דאס מיליטער האט מאַרשירט פון טשענסטאָכובקע צום מאַגיסטראַט פּלאַץ, וואו ס'איז פאָרגעקומען די דעפילאַדע. אויף א ספּעציעלער טריבונע האבען זיך דאָרט געפונען דער אַרמעע-אינספּעקטאָר, גענ. בערבעצקי, דער אַנפיהרער פון דער 10-טער דיוויזיע פון לאָדז גענ. אָלשינא ווילטשינסקי, אַנפיהרער פון דער 23-טער דיוויזיע גענ. זאַיאָנץ, אַנפיהרער פון דער טשענסטאָכאָווער 7-טער דיוויזיע פּאָלק. סטאַכיעוויטש און פיעל אַנדערע הויכע אָפיצירען, פאָרשטעהער פון דער אָרטיגער מאַכט מיט'ן וויצע-סטאַראָסטא ביעלאַווקאַ, שטאָדט-פּרעזידענט מאַצקעוויטש אין דער שפּיץ און פיעל אַנדערע.

ביי די קלאַנגען פון זייערע אָרקעסטערס האבען פערביימאַרשירט די ערשטע די פּאָלקען פון 23-טער אויבערשלעזישער דיוויזיע, דאס 11 טע פּאָלק פון טאַרנאָווסקיע גורי, דאס 73 און 75-טע און דאס 23 לייכטע אַרטילעריע פּאָלק פון קאַטאָוויץ. עס קומט דאַן אָן די 7-טע דיוויזיע מיט'ן 25-טען פּיעטרקאָווער פּאָלק אין דער שפּיץ. נאָך איהם געהט דאס 74 טע פּאָלק פון לובליניעץ, וועלכעס איז דורך אַלעע וואַלנאַשטשי אַוועק אויפ'ן וועג נאָך זאַטשיש. נאָך איהם האבען מאַרשירט די טשענסטאָכאָווער פּאָלקען: 27 פּ.פּ. און 7 פּ.א.ל., וועלכע זענען אויפגענומען געוואָרען מיט וואַרימע אָוואַציעס. צום סוף איז געפאָהרען א קאַוואַלעריע-בריגאַדע פון 3-טען און 5 טען אולאַנען פּאָלק פון קראָקע. די דעפילאַדע האט געשלאָסען דער 5 טער דיוויזיאָן פון אַרטילעריע אויף פערד.

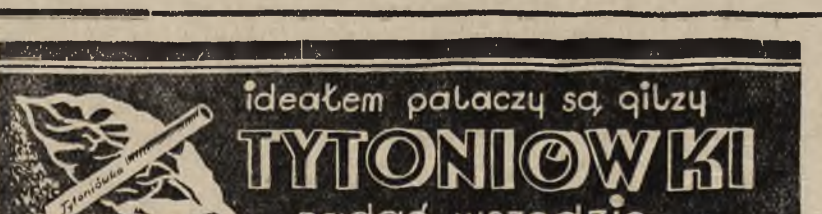

עפענונג פון סעזאָן אין קאַמעראַל-טעאַטער.

נאָך די געהעריגע צוגרייטונגען וועט שבת, דעם 15 ד. ח., 8 אַ זייגער אָוונד פאָרקומען די ערעפענונג פון סעזאָן אין היגען קאַמעראַל-טעאַטער.

אַלס אינאַוגוראַציע-פּרעמיערע איז דורך דעם דיר. גאַלל אויסגעקליבען געוואָרען די בעקאַנטע פּיעסע „וויעלקי קוגלאַרזש" (סיגנאַלען) פון עווא שולבערג-זארעמבינא. רעזשי און אינסצעניזאַציע פון איווא גאַלל.

פּרטים אין די אַפישען.

ראש-השנה אין טשענסטאָכאָוו.

הערליכע, זוניגע טעג. די שוהלען זענען געווען איבערפולט פון מתפללים. נאָכמיטאג איז דער עולם אַרויס אויפ'ן שפּאַציר.

אין דער שטאָדט-שוהל האבען, ווי תמיד געדאַוונט פול מיט מתיקות: ר' משה זאַנדער—שחריתים און חזן באַדאַש—מוספים. ביידע בעלי תפילות האַבען געדאַוונט מיט כאָר-בעגלייטונג.

אין דער נייער סינאַגאָגע האט אויך קאַנטאָר פישעל געדאַוונט מיט כאָר. דער עולם איז געווען זעהר צופרידען פון די שעהנע קאָמפּאָזיציעס סיי פון קאַנטאָר און סיי פון כאָר.

אַ גרויסען פערדרוס האט אַרויסגערופען ביי דער יודישער בעפעלקערונג דאס, וואס טראָץ די מעלדונגען אין דער פּרעסע, אַז ערב יום-טוב וועלען די שפּייז-געוועלבער און יאַטקעס מעגען אָפען זיין, האט די פּאָליציי דאס נישט ערלויבט.

די יודישע בעפעלקערונג איז שטאַרק פערביטערט צוליעב אַ גרויסער בעליידיגונג, וואס מען האט זיך ערלויבט אויף אונזער אַדרעס.

זונטאַג, ערב ראש השנה, האט אַ געזעלשאַפט, וועלכע פערנעהמט זיך מיט פערטיילען שטיקלעך גרונט צווישען אַרבייטסלאָזע („דזיאַלקאָוויצי"), איינגעאָרדענט אַ דעמאָנסטראַציע אין גאַס. צווישען אַנדערע האבען די אַנטיילנעמער אויף אַ ספּעציעלען וואָגען פאָרגעשטעלט פאָלגענד בילד: אָבגעריסענע קריסטען ציהען אין שענק אַריין, וואו ס'זיצט דער שענקער מיט אַ צופרידען שמייכעל און נעמט ביי זיי צו דעם לעצטען גראָשען. דער שענקער אָבער איז אַ יוד, מיט אַ זייד'ענער קאַפּאָטע, מיט פּיאות און אין אַ סאַמעטען היטעל.

אַט דער דאָזיגער „דאַוטשיפּ" שמעקט שוין מיט אַ ראַפינירטען אַנטיסעמיטישען טריק.

דאַכט זיך, אַז די דריי מיליאָן יודען אין פּוילען האָבען זיך פערדינט, אַז מען זאָל פון זיי נישט חוזק מאַכען אויף אַזאַ העסליכען אופן. און נאָך מעהר פערדרוס איז, וואס אַלס פּאַטראָנאַטקע פון די דאָזיגע „דזיאַלקאָוויצאַס" שטעהט די פרוי פון היגען שטאָדט-פּרעזידענט מאַצקעוויטש.

מיר האבען אַ מאָטיוו צו פאָדערן אַביסעל מעהר דרך-ארץ בנוגע דער יודישער בעפעלקערונג.

אַ פרעהליך ניי-יאָהר.

אין א יום-טוב פערזאַמלען זיך ביים טיש אַלע שטוב-מענשען און געסט. געשמאַקע מאכלים ברענגען אַריין אַ הייטערע שטימונג און די בעל-הבית'טע איז צופרידען אויב מען לויבט איהרע מאכלים, ווייל זי האט זיך פיעל מיה געגעבען ביים מאַכען זיי, בענוצענדיג די בעסטע פּראָדוקטען און הויפּטזעכליך דעם בעקאַנטען, אויסגעצייכענטען און אונפערטרעטבאַרען עס פעטס צום קאָכען און באַקען „צערעס". „צערעס" ווערט אויסגעאַרבייט אונטער'ן אויפזיכט פון הרב שמחה פרענקעל פון סקאַווינא ביי קראָקע. ער ווערט פערקויפט נאָר אין אָריגינעלע פּאַקונג מיט דעם אויפשריפט צערעס שיכט און מיט'ן זיגעל „כשר" אויף 1|2, 1|4 און 1|8 קעסטלעך. עס-פעטסען, וואס ווערען פערקויפט לויז, נישט געפּאַקט זענען נישט דער אָריגינעלער צערעס.

פון תנועת תורה ועבודה.

שבת שובה, 3 א זייגער נאָכמיטאג קומט פאָר א שעור מעניגא דיומא דורכ'ן ח' יעקב ווייצמאַן. אַלע חברים-ות אחים-ות קומען פונקטליך. מוצ"ש 8 30 קומט פאָר א קעסטעל-אָוונד, געפיהרט דורכ'ן ח' ש. קאַבלינק.

טראגישער טויט פון א יוד. זעלנער אונטער די רעדער פון א צוג.

מארגען האט ער געזאלט בעפרייט ווערען פון מיליטער=דינסט און מוצאי ראש=השנה האט ער געפונען דעם טויט.

אויף דעם באהן - פזשעיאזד נעבען אניאלאוו איז אין דער נאכט פון דינסטאג אויף מיטוואך פארגעקומען א טראגישער פארפאל, אין וועלכען עס איז אומגעקומען דער סטארשי-זעלנער פון 27 פ. פ. ירחמיאל לוקס פון פלאוונע.

לוקס האט בעקומען א „פזשעפוסטקע" אהיימצופאהרען אויף ראש-השנה. מוצאי יום-טוב, אזוי ווי זיין ערלויבניש האט זיך בייגאכט געענדיגט, איז ער אוועק פון דער היים און אויף א פראכט-צוג געפאהרען נאך טשענסטאכאוו אין פולק אריין.

וועלענדיג זיך פערקורצען דעם וועג איז לוקס ארונטערגעשפרינגען פון וואגאן, ווען דער צוג האט זיך געפונען נעבען באהן-פזשעיאזד אויף אניאלאוו, כדי פון דארט צוצוגעהן אין די קאשארען. דער שפרינג איז אבער געווען פאטאל. לוקס איז ארונטערגעפאלען אונטער די רעדער פון צוג, וועלכע האבען איהם צושמעטערט דעם קאפ, אבגעהאקט די הענד און שרעקליך צוקאלעטשעט.

דער אומגליקליכער זעלנער איז געבליבען ליגען א טויטער אויפ'ן ארט און ערשט א פערבייגעהענדער באהן-בעאמטער האט זיין טויטען קערפער בייגאכט געפונען.

דער טראגיש-אומגעקומענער איז געווען זעהר בעליבט ביי אלע זיינע פריינד און בעקאנטע. אין פולק האט ער זיך אויסגעצייכענט אלס מוסטער-האפטער זעלנער, וועגען וועלכען זיינע אפיצירען דרוקען זיך אויס מיט לויב-ווערטער. די טראגישקייט פון דעם אומגליקליכען פארפאל איז נאך אויף אזוי פיעל שטארקער, אז שוין מארגען האט ער געזאלט בעפרייט ווערען פון מיליטער-דינסט און אהיימפאהרען.

נאכדעם, ווי ס'איז אנגעקומען אין פולק די ידיעה וועגען דעם טראגישען פארפאל, האט זיך די קאמענדע פון גארניזאן פערבינדען מיט דעם ראבינאט, וועלכער האט גלייך ארויסגעגעבען די נויטיגע פעראָרדנונגען צו דער לויה.

די לויה איז פארגעקומען פון מתים-שטיבעל ביים שטאדטישען שפיטאל אין דער 2-טער אלעע נעכטען 3 א זייגער נאכמיטאג.

אין דער לויה האבען זיך בעטייליגט דער רב ר' נחום אש, מורה הוראה ר' יוסף פראקאש, דער קהלה-פרעזעס יעקב ראזענבערג און א ריזיגער עולם מלוים. נאך דעם ארון איז געגאנגען דעם פערשטארבענעמ'ס מוטער און פאמיליע. מצד דעם 27-טען פ. פ. איז געווען אנוועזענד דער ארקעסטער, אנ'עהרען-פלוטאן מיט אג'אפיציר בראש, ווי אויך די יודישע זעלנער, וועלכע זענען ספעציעל בעפרייט געווארען פון די קאשארען. אויפ'ן בית עולם האט דער מורה-הוראה ר' יוסף פראקאש געזאגט די געהעריגע קאפיטלעך תהילים און דער חזן ה' באדאש האט געמאכט אנ'אל מלא רחמים.

דער טראגישער פארפאל האט געמאכט א שוידערליכען איינדרוק אויף דער היגער יודישער בעפעלקערונג.

דער מיוחס'דיגער חתן וויל נישט פאהרען צו דער חתונה אויף קיין פוהר...

פאר עטליכע טעג צוריק איז פארגעקומען א חתונה אין דארף פאנקי. דער חתן איז א היגער און די כלה פון פאנקי. דארף מען דאך אהינבריינגען דעם חתן מיט די מחותנים. איז אנגעגאנגען א קארעספאנדענץ צווישען חתנ'ס צד מיט דער כלה'ס צד און עס איז בעשלאסען געווארען, אז כלה'ס צד מוז שיקען נאך די מחותנים אויף זייערע הוצאות. היות אבער, ווי דער אבי-הכלה האט זיך געוואלט איינבריינגען אביסעל געלד, איז ער אוועק צו א פויער געדינגען א פיהר, געהייסען איהם ארויפלייגען נייע פולקאשקעס און היידא קיין טשענסטאכאוו נאך די מחותנים.

דערזעהענדיג דעם דאזיגען „לאקאמאציע-מיטעל" האט די טשענסטאכאווער מחותנים די מעשה פערדראסען. היתכן? אין 20 טען יאהרהונדערט, ווען מען פאהרט אין דער סטראטאספערע, וועלען זיי גאר פאהרען אויף א פיהר מיט 4 רערער אזוי ווי מיט הונדערט יאהר צוריק? האבען זיי ערקלערט קאטעגאריש: „גיע פאיאדע"! — מיר פאהרען נישט! געבעטען מחילה דעם פויער מיט די נייע פולקאשקעס און געהייסען צוריקפאהרען קיין פאנקי מיט'ן פעטעך.

דערווייל ווארט אבער שפעט און די פאנקער מחותנים ווארטען און קוקען זיך די אויגען אויס, זיי זענען אפילו אקעגענגעפאהרען דעם חתן כנהוג, נאר אנשטאט דעם חתן מיט די מחותנים, איז געקומען צופאהרען דער פויער מיט די נייע פולקאשקעס מיט'ן ענטפער פון די מחותנים. די כלה, דערהערענדיג די בשורה, האט געחלשט און אין שטוב איז געווען חושך.

ווער ווייסט מיט וואס דאס וואלט זיך געענדיגט, נאר באלד האט זיך בעוויזען א שליח, וועלכער האט אנגעזאגט די בשורה, אז די מחותנים מיט'ן חתן געפינען זיך אין טרוסקאלאס און ווארטען אויף פאלגענדע תשובה: היות, ווי זיי האבען געדינגען א שטאדטישען אויטאבוס, אזוי ווי עס פאסט פאר טשענסטאכאווער מחותנים, איז איינס פון דיביידע: אויב דער אבי-הכלה וועט ארייגשיקען געלד פאר'ן אויטא כך וכך איז טוב, וועלען זיי קומען צו פאהרען, ואם לאו, דרעהען זיי אויס דעם דישעל און פאהרען צוריק קיין טשענסטאכאוו.

לאין ברירה האט דער מחותן אריינגעשיקט די פאר גילדען קיין טרוסקאלאס און ערשט דאמאלס האבען די מחותנים מיט'ן חתן דגן בעוויליגט מיט מזל צו קומען אויף דער חתונה.

איהר שפיעלט זיך מיט היינטיגע מיוחס'דיגע חתנים?...

שעהנע נדבה פון אייגענטימער פון קינא „לונא" לכבוד יום-טוב.

נאך די שפענדונגען פון די אייגענטימער פון די קינאס „עדען" און „אטלאנטיק", וועגען וועלכע מיר האבען געמאלדען פערגאנגענעם פרייטאג, פערצייכנען מיר מיט צופרידענהייט די שעהנע נדבה פון דיר אדאלף גאלדבערג, אייגענטימער פון גרעסטען היגען קינא „לונא", וועלכער האט אריינגעטראגען צו אונז אין רעדאקציע 250 זל. איינצוטיילען לויט'ן איינזעהן פון רעד. ב. באטשאן צווישען היגע יודישע וואוילטעטיגע אינסטיטוציעס אויף די ימים טובים.

די דאזיגע סומע איז פערטיילט געווארען פאלגענד:

פאר'ן יוד. שפיטאל 40 זל., מושב זקנים 30 זל., מחזיקי-הדת 25 זל., בית לחם 25 זל., טאז 30 זל., תומכי עניים 25 זל., אכראנקע 25 זל., לינת הצדק 25 זל., עזרה 25 זל.

אייגענטימער פון קינא „סטילאווי" לטובת יוד. אינסטיטוציעס אויף די ימים טובים.

אין צוזאמענהאנג מיט די יודישע ימים-טובים, האט דער אייגענטימער פון קינא „סטילאווי" דיר. וו. גאגוט אריינגעטראגען צו אונז אין רעדאקציע 50 זל. איינצוטיילען צווישען יודישע אינסטיטוציעס לויט'ן איינזעהן פון קהלה-פרעזעס ה' י. ראזענבערג.

התראה.

מיר זענען מתרה אונזער לאקאטאר, אויף וועלכען מיר האבען אנ'עקסמיסיע העכער א יאהר צייט, אז אויב ער וועט גוטוויליג פערלאזען די וואוינונג שענקען מיר איהם ס'גאנצע דירה - געלד, וואס ער איז שולדיג און מיר גיבען איהם נאך צו 250 זל. אין געגענפאל וועלען מיר זיין געצווינגען אויסצופיהרען די עקסמיסיע.

די בעלי=בתים פון הויז גאריבאלדי 16.

ראנקזאגונג.

דעם הארציגסטען דאנק דריק איך אויס דעם סטארשי פעלדשער ה' **דוד ווינדמאן**, ווארשאווער 39 פאר די מעדיצינישע הילף וואס ער האט מיר ערטיילט בעת מיין שווערער קראנקהייט אין קאמינסק, וועלכער האט גאט צו דאנקען מיך אפגעראטעוועט פון א געפעהרליכער סכנה.

זאל איהם ג—ט געבען הצלחה אין זיין ווייטערדיגער מעדיצינישער פראקטיק. גלייכצייטיג ווינש איך איהם א גמר חתימה טובה.

משה העלבערג, ווארשאווער 5

אכטונג מאגאזינערס!

מיר מאכען אויפמערקזאם אלע מאגאזינערס נישט ארויסצוגעבען קיין מענער און דאמען-ארבייט די בעלי-מלאכות, וואס בעזיצען נישט קיין האנדווערקער-קארטען, אויך נישט ארויסצוגעבען קיין ארבייט די שניידער, וועלכע בעזיצען נישט קיין געהעריגע בעשטעטיגונגען פון צעך, אז ס'איז זיי ערלויבט צו ארבייטען אין געגעבענעם מאגאזין.

מיר מאכען אויפמערקזאם די דאזיגע מעלדונג צו נעמען אין אכט, כדי אין דער צוקונפט אויסצומיידען אונאנגענעהמליכקייטען.

די פערוואלטונג פון צווייטען יוד. שניידער=צעך אין טשענסט.

פון קרן קימת לישראל.

דאס נייע יאהר פון ארבייט האט זיך באלד אנגעהויבען מיט'ן איינשטעלען נייע בעדינגונגען און אריינציהען נייע מענשען אין דער טאג-טעגליכער ארבייט. בפרט נוצליך וועט זיך אויסווייזען די אינסטיטוציע פון מורשה-הבית. אין יעדען הויז וועט זיין א מורשה (איינער פון די איינוואוינער פון הויז, וועלכער וועט בייהילפיג זיין צו זאמלען ביי יעדער אקציע אדער הרקה. די בעהאווענטקייט פון די מורשים אין די פערהעלטנישען פון די שכנים וועט גאראנטירען, אז די ארבייט פאר'ן קרן קימת לישראל וועט ווי געהעריג זיין ארגאניזירט און געבען די געוואונשענע רעזולטאטען. שוין די נאנטסטע וואך קומען פאר פערזאמלונגען פון די מורשים.

— דער מפעל תשרי איז אין פולען גאנג און וועט זיך פערציהען ביז ערב יום כפור.

— אלע גבאים פון בתי תפילה און מדרשים ווערען געבעטען איבערצוגעבען אין סעקרעטאריאט די נדרים, וועלכע זענען געפאלען ראש השנה. גלייכצייטיג דארף מען זיך פערשטענדיגען וועגען די קערות-אקציע.

— די הכנסות אין אונזער שטאדט אין יאהר תרצ"ד האבען בעטראפען 2971.24 זל. דאס געלד איז איינגעפלאסען פון פאלגענדע צווייגען: פושקעס 1110.12 זל., ברכות אין לוחות 75,21 זל., קערות 38,53 זל., נדרים 42.75 זל., חנוכה 265,25 זל., ט"ו בשבט 159,08 זל., פורים 152,90 זל., ל"ג בעומר 2,70 זל., כ' תמוז 63,70 זל., חגי-משפחה 2,76 זל., מארקעס 235,83 זל., ספר הזהב 10 זל., כפר מכבי 10,85 זל., עליה-מארקען 132 זל., כפר אוסישקין 648,04 זל., פערשידענס 30,70 זל.

אין פעלצערס פאבריק דויערט נאך אלץ דער אקופאציע-שטרייק.

די לאגע אין פעלצערס פאבריק, וואו ס'איז דעם 3-טען ד. ה. אויסגעבראכען אנ'אקופאציע שטרייק, האט זיך ביז איצט בכלל נישט געענדערט. שוין 11 טעג ווי אין דער געביידע פון דער פאבריק געפונען זיך ארום 1000 ארבייטער, וועלכע פערלאזען נישט דעם פלאץ אפילו ביינאכט. אזוי ווי די דירעקציע פון דער פאבריק וויל נישט נאכקומען די פאדערונגען פון די ארבייטער, איז דערווייל שווער פארצוזעהען דעם אויסגאנג פון שטרייק.

אויך אין דער פאבריק „מעטאלורגיא" דויערט שוין די צווייטע וואך אנ'איטאליענישער שטרייק פון די ארבייטער, וועלכע פערלאנגען העכערע לוינען.

נדבות אין רעדאקציע.

ש. שוגדער פאר'ן שפיטאל 3 זל.

פון ספארט

שבת, דעם 15 ווערשיען שפיעלט די רעפרעזענטאנץ פון די יודישע ספארט-קלובען: בליסקאוויצא, מכבי און גוויאזדא געגען איינעם פון די שטארקסטע שלעזישע קלובען, ס. ק. שלאנסק (שעמיאנאוויץ). די שלעזיער געפינען זיך לעצטענס אין אנ'אויסערגעווענליכער פארם און האבען בעזיעגט פיעל ספארט-קלובען פון אינטערנאציאנאלער קלאס, ווי דעם מייסטער פון דייטשען דרום-מזרח דעם 09 בויטהען 3:2, דעם מייסטער פון זאגלעמביע אוניא סאסנאוויץ 5:2, קריניצא 8:2 א.א.וו.

די רעפרעזענטאנץ גרייט זיך צו דעם דאזיגען מעטש געהעריג צו און טרענירט אונטער דער אנפיהרונג פונ'ם טרענער פון פוילישען פוטבאל-פערבאנד, קאזזאק.

עס איז צו האפען, אז דאס יודישע ספארט-פובליקום וועט קומען מאסענווייז בייוואוינען דעם מעטש, וועלכער קומט פאר אויפ'ן שטאדטישען ספארט-פלאץ אויף זאוואדזיע. אנהויב פונקטליך 4 נאכמיטאג. אלס פארמעטש שפיעלען מכבי 2 און בליסקאוויצא 2.

— שבת, דעם 15-טען ד. ח. קומט פאר אין ספארט זאל פון בליסקאוויצא (אגראדאווא 8) א דאנסינג. אנהויב 8-30 אוונט.

Kino „EDEN"

די שוין לאנג נישט געזעהענע

קלארא באו

אין נייעסטען פילם

HOPLA

אויסער'ן פראגראם: קלאנג-צוגאבען.

Kino „LUNA"

צווייטער גרויסער שלאגער פון הערבסט סעזאן — גלייכצייטיג מיט ווארשא.

נארמא שירער

ר. מאנטגאמערי

TWE USTA KŁAMIĄ

א פילם, וואס קעמפט וועגען רעכט צו לעבען, ליעבען, טרייד, געלעכטער.

אויסער'ן פראגראם: פאראמונט - אקט.

זמן-תפלה אום יום-כפור אין דער נייער שוהל.

דינסטאג, ערב יום-כפור — כל נדרי 5.30 נאכמ.

מיטוואך יום כפור — שחרית 8 פריה מזכיר און פרעדיג 10.30, מוסף 11.30, מנחה 4, נעילה 4.45.

Lekarze-Dentyści

Bemowa i B. Epsteinowa

przyjmują

Nowy Rynek № 12

w godzinach 9—1 i 3—7.

אכטונג יודען!

מיר מעלדען, דאס דער זמן פון אנצינדען מוצאי = יום = כפור איז פונקט 7 א זייגער. פריהער איז א איסור אנצוצינדען.

חברה „שומרי שבת".

בעמערקונג: דער זמן איז 72 מינוט פון שקיעת החמה היע (נישט ווי אין ווארשא).

ס'ווערט געזוכט א יונגעל מיט קוואליפיקאציעס

זיך ווענדען אין רעדאקציע פאר וו.

לעזט אויפמערקזאם!

דערמיט מאך איך בעקאנט, דאס אין מיין

שניידער = ווארשטאט

קען מען בעקומען אלערארט

פערטיגע יודישע מלבושים

ווי אנציגער, שניט-רעק, פאלטענס לייכטע און שווערע, וועלור און ביבער, זיידענע קאפאטעס און אלפאגעגע, שלאף-רעק לייכטע און שווערע, ווי אויך אלערארט קינדער-מלבושים צו זעהר ביליגע לאדזער פרייזען. עס ווערען אויך אנגענומען בעשטעלונגען פון אייגענע סחורות, וואס ווערען ערשטקלאסיג אויסגעפיהרט.

רעיעלע בעהאנדלונג—סאלידע אויספירונג

א גרויסער אויסוואהל פון מאדערנע סחורות.

מיט אכטונג חיים יעקב קאהן, מאסטאווא 9

Dla pp. Piekarzy polecam szrófty w 3-ch gatunkach oraz Klapy Świeczniki i lufty 16 cent., 18 cent. nowego modelu. Cenniki na żądanie.

Wytwórnia M. Miłowskiego

Częstochowa, Nadrzeczna 17.

„ATLANTIC"

אגראדאווא 14.

גרויסער דאפעלטער פראגראם! צוויי בעסטע פילמען פון סעזאן.

Romans sekretarki

און

6 godzin życia

PROSZKI

„KOWALSKINA"

STOSUJE SIĘ PRZY UPORCZYWYCH BÓLACH GŁOWY

KONIECZNIE ZE ZNAKIEM „SERCE W PIERŚCIENIU"

FABRYKA CHEM.-FARMAC. Ap. KOWALSKI, WARSZAWA

SZKOŁA TAŃCÓW

baletm. K. Kosteckiego

w lokalu własnym Waszyngtona 6

Przyjmuje zapisy na kursy, lekcje oddzielne codziennie od 10 rano do 9 w.

Opłata za lekcje przystępna.

שבת 15 סעפטעמבער און אויך יעדען שבת 8 אוונט

פראקטישע לעקציע פאר יודישע געזעלשאפט

Angielski

francuski

niemiecki

Lekcje zbiorowe i indywidualnie.

Opłata b niska.

Kancelarja Kursów, Aleja 20, telef. 10 78

czynna codz od 13 do 14 i od 18 do 19-ej.

Kierownik Kursów

Leon Wajnsztok

abs. Uniw. Parysk.

Redaktor i wydawca: B. Bocian

Druk. B. Bocian, Aleje 6